

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Jakub Štos

Trestní příkaz

Diplomová práce

Olomouc 2015

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Trestní příkaz* vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 7. dubna 2015

.....“

Poděkování

Za odborné vedení práce a cenné připomínky děkuji vedoucímu své diplomové práce Doc. JUDr. Alexandru Nettovi, CSc.

Za poskytnutí některých materiálů děkuji JUDr. et Bc. Maroši Matiaškovi, LL.M. a Mgr. Anně Hofschneiderové z advokátní kanceláře AK Matiaško, v níž absolvuji stáž.

V neposlední řadě děkuji též JUDr. Lence Konrádové, která mi umožnila absolvovat stáž u Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci.

Obsah

Seznam zkratk	6
Úvod	7
1. Charakteristika trestního příkazu	10
1.1 Trestní příkaz jako způsob rozhodnutí v trestních věcech	10
1.2 Trestní příkaz jako výjimka z některých základních zásad trestního řízení	11
1.3 Lze trestní příkaz řadit mezi tzv. odklony?	14
2. Vývoj právní úpravy trestního příkazu	16
2.1 Právní úprava v letech 1929 - 1949	16
2.2 Právní úprava v letech 1973 – 1990	17
2.3 Znovuzavedení trestního příkazu zákonem č. 292/1993 Sb.	19
2.4 Přehled změn právní úpravy trestního příkazu od jeho znovuzavedení po současnost	20
3. Podmínky pro vydání trestního příkazu	22
3.1 Řízení před samosoudcem	22
3.2 Spolehlivé prokázání skutkového stavu	23
3.3 Negativní podmínky pro vydání trestního příkazu	26
4. Tresty ukládané trestním příkazem	29
4.1 Trest odnětí svobody	30
4.2 Domácí vězení	31
4.3 Trest obecně prospěšných prací	32
4.4 Trest zákazu činnosti	32
4.5 Peněžitý trest	33
4.6 Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty	34
4.7 Vyhoštění	34
4.8 Zákaz pobytu	34
4.9 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce	35
5. Doručování trestního příkazu	36
6. Odpor proti trestnímu příkazu	38
6.1 Charakteristika odporu	38
6.2 Vzdání se odporu	40
7. Řízení po podání odporu	43
8. Právní moc a vykonatelnost trestního příkazu	46

9. Trestní příkaz a mimořádné opravné prostředky	48
9.1 Stížnost pro porušení zákona	48
9.2 Obnova řízení	50
10. Trestní příkaz a poškozený	54
11. Slovenská právní úprava	57
12. Návrhy de lege ferenda	60
Závěr	62
Seznam použitých pramenů	64
Shrnutí	71
Summary.....	71
Klíčová slova	72
Key words.....	72

Seznam zkratek

EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášena sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.
LZPS	Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16. 2. 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky (č. 2/1993 Sb.), ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
OPP	Obecně prospěšné práce
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
SPPZ	Stížnost pro porušení zákona
TOPO	Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
TOS	Trest odnětí svobody
TP	Trestní příkaz
TrPor	Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok, v znení neskorších predpisov
TrZ	Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů
ZSM	Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Úvod

V našem právním řádu můžeme nalézt několik institutů, jejichž zakotvení bylo motivováno snahou zákonodárce o usnadnění práce soudům. Tak zatímco v civilním soudním řízení lze za podmínek stanovených v § 172 OSŘ vydat platební rozkaz, v trestním řízení je samosoudce při naplnění zákonných předpokladů oprávněn rozhodnout trestním příkazem. Ten je vydáván pouze na podkladě spisového materiálu, tedy bez projednání věci v hlavním líčení. Původním cílem zakotvení tohoto typu rozhodnutí ve věci samé bylo zjednodušení rozhodování „o skutkově a právně zcela jednoduchých věcech, kdy obviněný svou vinu doznává.“¹

Podmínky pro vydání TP se však v porovnání s původní právní úpravou, účinnou od 1. 7. 1973 do 30. 6. 1990, výrazně změnily. Není již třeba doznání obviněného, došlo k rozšíření okruhu věcí, o nichž lze TP rozhodnout, rovněž k rozšíření škály trestů, které mohou být TP uloženy atd. Na mysl se vkrádá otázka, zda právní úprava TP již příliš nevybočila z původního účelu zavedení tohoto institutu a zda negativa nepřevažují nad pozitivy.

Dle statistických údajů Ministerstva spravedlnosti je dlouhodobě touto formou rozhodována více než polovina trestních věcí. V roce 2012 to bylo 54,6 %, v roce 2013 dokonce 63,4 %.² Právě toto zjištění mě přimělo k intenzivnějšímu zájmu o institut TP a rozhodlo tak o volbě tématu mé diplomové práce. Ve své budoucí profesi bych se chtěl věnovat trestnímu právu. Hlubší znalosti o TP se mi tedy budou rozhodně hodit.

TP není institutem bezproblémovým. Vyvolává množství otázek – ať už jde o neuplatnění zákazu reformace in peius (tj. zákazu změny k horšímu) v případě podání odporu, a to bez ohledu na to, kdo odpor podal; o nemožnost poškozeného podat odpor či o již zmíněnou nepodmíněnost vydání TP doznáním obviněného.

Hlavním cílem mé diplomové práce proto bude rozbor a zhodnocení současné právní úpravy TP, a to především z hlediska jeho souladnosti s právem obviněného na spravedlivý proces. K tomuto hlavnímu cíli se pokusím dospět analýzou jednotlivých problematických aspektů spojených s TP, k nimž se při rozboru právní úpravy dostanu.

Diplomová práce se skládá ze dvanácti kapitol, z nichž některé jsou dále členěny na podkapitoly. V první kapitole provedu obecnou charakteristiku TP, nahlédnu na něj optikou

¹ JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních*. 2. vydání. Praha: Leges, 2008, s. 72.

² Data vypočítána ze statistických údajů v: *Statistický přehled soudních agend Ministerstva spravedlnosti ČR za rok 2012 a 2013*. [online]. Justice.cz [cit. 17. března 2015]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>>.

základních zásad trestního řízení a zamyslím se nad jeho (ne)zařazením mezi tzv. odklony. Druhá kapitola bude věnována vývoji právní úpravy TP od jeho prvotního zakotvení přes následné zrušení až po jeho znovuzavedení. Třetí kapitola rozebere to nejpodstatnější, tedy samotné podmínky, při jejichž splnění je možné ve věci rozhodnout TP. Zde upřu svou pozornost zejména na podmínku spolehlivého prokázání skutkového stavu opatřenými důkazy. Tresty, které lze TP uložit, budou obsahem kapitoly čtvrté. Následující kapitola se zabývá doručováním TP. Předmětem šesté kapitoly bude specifický opravný prostředek – odpor. Větší prostor zde bude vyhrazen institutu vzdání se odporu a možnosti jeho zneužití. V sedmé kapitole se pokusím pojmenovat nedostatky, které vykazuje řízení po podání odporu. Osmá kapitola je vyčleněna otázce právní moci a vykonatelnosti TP. Obsahem deváté kapitoly budou dva mimořádné opravné prostředky, jimiž lze napadnout pravomocný TP. Nelze vynechat ani kapitolu pojednávající o osobě, které se trestný čin primárně dotýká, tedy o poškozeném, respektive o důsledcích vydání TP pro poškozeného. Jedenáctá kapitola bude mít komparativní charakter. Provedu v ní rozbor slovenské právní úpravy TP a upozorním na odlišnosti od naší právní úpravy. Důvodem této volby je skutečnost, že právní úprava TP byla na Slovensku samozřejmě až do zániku federace stejná jako na území České republiky, tudíž mě zajímalo, jak odlišně se tyto právní úpravy v jednotlivých již samostatných státech vyvinuly. V poslední dvanácté kapitole se pokusím navrhnout změny právní úpravy, které by podle mého mínění měly vést k jejímu zkvalitnění. Následovat bude závěr diplomové práce se shrnutím jejích výsledků.

Pro svou diplomovou práci si stanovuji následující hypotézu: „Současná právní úprava TP neposkytuje dostatečné záruky zajištění práva na spravedlivý proces, jelikož vykazuje mnoho problematických aspektů, které však - i vzhledem k četnosti rozhodování trestních věcí TP - nemohou být přehlíženy.“

Pokud pomineme literaturu učebnicového charakteru a komentářovou literaturu, nenalezneme příliš mnoho prací, jež by se uceleně zabývaly TP. Z autorů více se věnujících tomuto institutu bych zmínil alespoň Doc. Pavla Vantucha, který na nedostatky TP poměrně pravidelně upozorňuje.³ Obecně lze říci, že mezi autory převažuje názor, že právní úprava TP vyžaduje změny. Částečně se však liší názory na konkrétní podobu těchto změn.

Prameny, z nichž jsem při psaní práce vycházel, zahrnují především odbornou literaturu a judikaturu. Významným zdrojem byly též důvodové zprávy, které nastiňují motivy zákonodárce, které jej k příslušné změně vedly.

³ Nejnověji VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 872 – 886.

Při zpracování diplomové práce použiji jednak metodu popisnou – při charakteristice právní úpravy, dále metodu analytickou – kdy se pokusím analyzovat její jednotlivé problematické body, a v neposlední řadě též metodu komparativní – při srovnání české a slovenské právní úpravy.

1. Charakteristika trestního příkazu

1.1 Trestní příkaz jako způsob rozhodnutí v trestních věcech

TP můžeme považovat za již tradiční prostředek ke zjednodušení a zrychlení trestního řízení, jímž má být rozhodováno o skutkově i právně méně komplikovaných věcech. Je přítomen v právních řádech téměř všech evropských států.⁴ TP náleží společně s rozsudkem, usnesením a tzv. rozhodnutími svého druhu mezi základní způsoby rozhodnutí v trestních věcech.⁵ Jde o rozhodnutí meritorní, které je vydáváno ve věci samé. Podstata TP tkví v tom, že samosoudce rozhoduje pouze na základě spisového materiálu, tedy bez projednání věci v hlavním líčení. TP může rozhodnout o vině, trestu a náhradě škody, nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení, má-li za to, že skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. Jak vyplývá z dikce § 314e odst. 1 TR, samosoudce není povinen tímto způsobem rozhodnout, i když budou podmínky splněny – TP je rozhodnutím fakultativním, závislým na úvaze samosoudce.⁶

Samosoudce může TP rozhodnout při splnění zákonných podmínek ve všech věcech, které spadají do jeho působnosti. Je však omezen co do volby trestů i jejich výměry. V případech vypočtených v § 314 odst. 6 TR nepřichází vydání TP vzhledem k nutnosti blíže zkoumat okolnosti pro vydání rozhodnutí v úvahu.⁷ Vše bude podrobně rozebráno v následujících kapitolách.

TP má povahu odsuzujícího rozsudku (§ 314e odst. 7 TR), z čehož vyplývá, že pravomocný TP je závazný a vykonatelný, vytváří překážku věci rozsouzené, odsouzení se zapisuje do rejstříku trestů a vzniká povinnost obviněného k náhradě nákladů trestního řízení. TP, který obsahuje výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, je exekučním titulem.⁸ Vzhledem k § 135 odst. 1 OSŘ je civilní soud vázán výroky pravomocného TP o tom, že byl spáchán trestný čin, a o tom, kdo jej spáchal.⁹ Z povahy TP jako odsuzujícího rozsudku dále plyne, že jím nelze obviněného

⁴ ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. Zjednodušené formy trestního řízení ve vybraných evropských zemích. *Státní zastupitelství*, 2014, roč. 12, č. 2, s. 31.

⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 461.

⁶ JELÍNEK, ŘÍHA, SOVÁK: *Rozhodnutí ve věcech...*, s. 75.

⁷ JAMBOROVÁ, Lenka. Perspektivy dalšího využívání trestního příkazu jako tradiční procesní alternativy. In *Dny práva 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1466.

⁸ § 40 odst. 1 písm. b) zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů

⁹ JELÍNEK, ŘÍHA, SOVÁK: *Rozhodnutí ve věcech...*, s. 69.

zprostit obžaloby, upustit od jeho potrestání, ani podmíněně upustit od potrestání a stanovit dohled.¹⁰

Vzhledem k absenci veřejného projednání věci se TP nevyhlašuje. Účinky spojené s vyhlášením rozhodnutí tak nastávají až doručením TP obviněnému (§ 314e odst. 7 TŘ). Obviněný, osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, i státní zástupce pak mohou dosáhnout řádného projednání věci v hlavním líčení podáním odporu, kterým se TP ruší *ex lege* a samosoudce je povinen nařídit hlavní líčení (§ 314g odst. 1 a 2 TŘ).

TP bývá někdy označován jako „*zjednodušený rozsudek*“,¹¹ protože v něm absentuje odůvodnění. Obsah TP můžeme rozčlenit do tří částí:¹²

a) úvodní část, v níž nalezneme označení soudu, který TP vydal, den a místo vydání TP a označení obviněného takovými údaji, aby nemohl být zaměněn s jiným;

b) výroková část, jež obsahuje výrok o vině¹³ a uloženém trestu, popř. výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, jestliže byl nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení řádně uplatněn;

c) poučení o právu podat odpor, včetně upozornění, že v případě, kdy obviněný odpor nepodá, vzdává se tím práva na projednání věci v hlavním líčení (§ 314f odst. 1 TŘ).

1.2 Trestní příkaz jako výjimka z některých základních zásad trestního řízení

Hlavním účelem trestního řízení je náležité zjištění pachatele trestného činu a jeho spravedlivé potrestání. Naplňování tohoto cíle ovšem nesmí vést k nepřiměřeným zásahům do základních lidských práv a svobod.¹⁴ Trestní řízení má rovněž působit k upevnování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů (§ 1 odst. 1 TŘ). Těmto cílům odpovídá systém základních zásad, které představují základní právní ideje, na nichž je trestní řízení postaveno. Respektování a dodržování základních zásad je proto nezbytné k dosažení úkolů trestního řízení.

Základní zásady trestního řízení jsou primárně upraveny v § 2 TŘ. V řízení ve věcech mladistvých je třeba vycházet též z § 3 ZSM.

¹⁰ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 3581(§ 314e TŘ)

¹¹ CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní řízení*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 276.

¹² JELÍNEK, ŘÍHA, SOVÁK: *Rozhodnutí ve věcech...*, s. 78.

¹³ Výrok o vině a o trestu musí obsahovat náležitosti stanovené pro rozsudek v § 120 odst. 3 a § 122 odst. 1 TŘ

¹⁴ MUSIL, Jan. In ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 8.

Vydání TP jakožto prostředku ke zrychlení a zjednodušení trestního řízení je nutně spojeno s popřením či potlačením některých základních zásad trestního řízení. Už prof. Růžek v roce uvedl: „*Vyřizování věci trestním příkazem je vždy v rozporu se základními zásadami trestního řízení. Zavádí v rozporu se zásadou ústnosti písemný proces, porušuje zásadu bezprostřednosti, zásadu zajištění obviněnému práva na obhajobu, zásadu veřejnosti, je v rozporu se zásadou objektivní pravdy.*“¹⁵ Právě na ty zásady, s nimiž TP koliduje, se nyní zaměřím.

TP je předně výjimkou ze zásady ústnosti, zakotvené v čl. 96 odst 2 Ústavy, který našel v trestním řízení svůj odraz v § 2 odst. 11 TŘ. Jednání před soudy je ústní; obviněný, svědci a znalci vypovídají ústně; listiny, jimiž se provádí důkaz, musejí být přečteny; rozsudek či jiná rozhodnutí soudu se vyhláší ústně.¹⁶ Samosoudce však nevydává TP na základě před ním ústně provedených důkazů, podkladem pro jeho rozhodnutí je pouze spisový materiál.

Se zásadou ústnosti je nerozlučně spjata zásada bezprostřednosti, dle níž má soud přihlídnout jen k těm důkazům, které byly provedeny v hlavním líčení (§ 2 odst. 12 TŘ). Pouze při bezprostředním kontaktu s prováděnými důkazy může dojít k jejich komplexnímu hodnocení. Např. pro posouzení věrohodnosti svědecké výpovědi musí soud sledovat i mimiku svědka, přesvědčivost jeho přednesu, uhýbání očima atd.¹⁷ Samosoudce má před vydáním TP jen zprostředkovaný kontakt s důkazy obsaženými ve spise, protože tyto důkazy sám neprovádí.

Neuplatní se ani zásada veřejnosti (čl. 96 odst. 2 Ústavy, čl. 38 odst. 2 LZPS, § 2 odst. 10 TŘ, čl. 6 odst. 1 EÚLP), která umožňuje účast při soudním jednání i jiným osobám než přímým účastníkům trestního řízení.¹⁸ Veřejné projednání věci je významné hned z několika důvodů. Předně z hlediska individuální prevence, kdy projednání věci v hlavním líčení může být pro obžalovaného tak nepříjemné, že jej odradí od případného opakování trestné činnosti. Stejně tak z hlediska generální prevence, kdy veřejnost přihlížející hlavnímu líčení může mít v obžalovaném odstrašující případ. Zásada veřejnosti umožňuje též kontrolu činnosti soudu ze strany veřejnosti, čímž představuje důležitou záruku zákonnosti trestního řízení.¹⁹ Samosoudce však rozhoduje o vydání TP „za zavřenými dveřmi“. Z toho vyplývá i absence veřejného vyhlášení rozhodnutí.

¹⁵ RŮŽEK, Antonín. K problémům diferenciacie trestní odpovědnosti a jejího odrazu v trestním řízení. In Mezinárodní společnost pro trestní právo AIDP. *Diferenciace trestní odpovědnosti*. Praha: Univerzita Karlova, 1983, s. 54.

¹⁶ STOČESOVÁ, Simona. In CHMELÍK: *Trestní řízení...*, s. 66.

¹⁷ FRYŠTÁK, Marek. In ŠÁMAL, MUSIL, KUČTA a kol: *Trestní právo procesní...*, s. 115.

¹⁸ JELÍNEK a kol: *Trestní právo procesní...*, s. 174.

¹⁹ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád I. § 1-156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 48 (§ 2 TŘ).

TP zasahuje i do práva obviněného na obhajobu (čl. 40 odst. 3 LZPS, § 2 odst. 13 TŘ). Obviněný není informován o tom, že samosoudce hodlá věc vyřídit TP. „Počítá“ s konáním hlavního líčení, v němž bude mít možnost se vyjádřit ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu a k důkazům o nich. Jak uvádí Vantuch: „*Mnozí obvinění jsou ubezpečeni obhájcem a nejednou i vyšetřovatelem, že důkazy neprovedené v přípravném řízení budou provedeny před soudem.*“²⁰ Následné doručení TP tak může obviněného nepříjemně překvapit. Lze samozřejmě namítnout, že řádného procesu se všemi zde zmíněnými zásadami se obviněný může domoci podáním odporu. O tom podrobněji v kapitole věnující se tomuto specifickému opravnému prostředku.

V souvislosti se zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, který nabyl účinnosti 1. 8. 2013, byla do TŘ včleněna zásada zajištění práv poškozeného (§ 2 odst. 15 TŘ). Ta zdůrazňuje povinnost orgánů činných v trestním řízení umožnit poškozenému v každém období řízení plné uplatnění jeho práv, o nichž je nutno jej poučit; dále vyžaduje ohleduplnost k poškozenému a šetření jeho osobnosti. Cílem této úpravy je určité přiblížení postavení poškozeného k postavení obviněného a jeho právu na obhajobu.²¹ Současná právní úprava TP však poškozenému přiznává velmi slabé postavení, a to především z toho důvodu, že jej neuvádí mezi osobami oprávněnými podat odpor.

Nelze nezmínit ani zásadu obžalovací (§ 2 odst. 8 TŘ), která záleží v rozdělení procesních funkcí mezi jednotlivé procesní subjekty, tj. státního zástupce, obžalovaného (popř. i jeho obhájce) a soud. Tím je zajištěna kontradiktornost procesu s rovnoprávným postavením procesních stran.²² Jelikož se zásada obžalovací projevuje až v řízení před soudem, zejména pak v hlavním líčení či odvolacím řízení,²³ při vyřízení věci TP své uplatnění nemá.

Naopak plné využití nalezne zásada rychlosti (čl. 38 odst. 2 LZPS, § 2 odst. 4 TŘ), jejímž projevem TP je. Nekonání hlavního líčení spolu s absencí odůvodnění TP velmi ulehčí samosoudci práci a vede k rychlému vyřízení věci. Zásada rychlosti však nesmí být uplatňována samoúčelně, bez respektování dalších zásad trestního řízení. Takový postup by nevedl k naplnění shora vymezeného základního účelu trestního řízení.

²⁰ VANTUCH, Pavel. K významu a opodstatněnosti trestního příkazu v trestním řádu. *Právní rozhledy*, 1996, roč. 4, č. 1, s. 5.

²¹ STOČESOVÁ, Simona. In CHMELÍK: *Trestní řízení...*, s. 55.

²² „Tamtéž“, s. 59.

²³ JELÍNEK a kol: *Trestní právo procesní...*, s. 173.

1.3 Lze trestní příkaz řadit mezi tzv. odklony?

Abychom našli odpověď na otázku obsaženou v názvu této kapitoly, je předně nutné vymezit pojem odklonu, poněvadž jde o pojem zákonem nedefinovaný. Nejobecnější vymezení, které můžeme v odborné literatuře nalézt, charakterizuje odklon jako alternativu standardního trestního řízení, jako odchylku od jeho typického průběhu.²⁴

V odborné literatuře nepanuje jednoznačná shoda na tom, které instituty pojmu odklon podřadit. Názorové neshody nevznikají u institutů podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, narovnání a odstoupení od trestního stíhání mladistvého. Někteří autoři uvedený výčet doplňují o TP a dohodu o vině a trestu.²⁵

V případě, že bychom za odklon označili již pouhou odchylku od typického průběhu trestního řízení ve smyslu výše uvedené obecné definice, můžeme TP (vzhledem k tomu, že jeho vydání nepředchází hlavní líčení) za odklon považovat.²⁶ Domnívám se však, že výše prezentované vymezení odklonu je příliš široké. Ztotožňuji se s názorem Ščerby²⁷, který považuje za nezbytné odklon charakterizovat i dalšími znaky než jen odchýlením se od typického průběhu trestního řízení. Na odklon lze nahlížet jako na „*způsob mimosoudního vyřízení věci, kdy účelem není potrestání pachatele v pravém slova smyslu*“, ale spíše snaha o to, „*vyvarovat se ve vhodných případech stigmatizaci pachatele vyplývající z průběhu trestního řízení a odsuzujícího rozsudku.*“²⁸ Mezi definiční znaky odklonu by mělo být řazeno též zastavení trestního stíhání.²⁹

Instituty podmíněného zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání a odstoupení od trestního stíhání ve věcech mladistvých, o jejichž zařazení mezi odklony není pochyb, vykazují při porovnání s TP výrazné odlišnosti. Jejich účelem totiž není pouhé zrychlení trestního řízení, jako je tomu u trestního příkazu, ale také napravení vztahů mezi obviněným a poškozeným (snad s výjimkou odstoupení od trestního stíhání ve věcech mladistvých, které má specifickou povahu a mezi obligatorní podmínky pro jeho aplikaci nenáleží odčinění újmy způsobené proviněním).³⁰ U vyjmenovaných institutů jsou tak přítomny prvky tzv. restorativní justice – „*jde o právní formu řešení konfliktu, jenž*

²⁴ Např. JELÍNEK a kol: *Trestní právo procesní...*, s. 740.

²⁵ Např. ŠÁMAL, MUSIL, KUČTA a kol: *Trestní právo procesní...*, s. 730.

²⁶ JELÍNEK, ŘÍHA, SOVÁK: *Rozhodnutí ve věcech...*, s. 70.

²⁷ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 44.

²⁸ „Tamtéž“

²⁹ SUCHÝ, Oldřich. Odklon v trestním řízení. *Právník*. Praha: Academia. 1991, roč. 130, č. 3, s. 248.

³⁰ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření ...*, s. 122.

vyústil v trestný čin.“³¹ Dále je pro ně příznačná větší aktivita obviněného v trestním řízení, který dává souhlas s tím, že splní určité podmínky, což napomáhá k intenzivnějšímu výchovnému působení na obviněného. Zapojen je také poškozený, který může při využití jmenovaných odklonů snadněji dosáhnout náhrady škody, s narovnáním musí dokonce souhlasit (§ 309 odst. 1 TŘ). Dalším charakteristickým znakem typických odklonů je fakt, že nedochází k vyslovení viny a uložení klasické trestní sankce. Jejich aplikace je naopak v konečném důsledku spojena se zastavením trestního stíhání.³²

Výrazně širší účel a celkově odlišná povaha zmíněných institutů mě vede k názoru, že TP odklonem není. Jeho jediným účelem je totiž zrychlení trestního řízení. Prvky restorativní justice v právní úpravě TP nenalezneme. Podmínkou pro vydání TP není souhlas obviněného, jeho procesní aktivita je omezena na podání odporu. Postavení poškozeného je velmi slabé.

TP má navíc povahu odsuzujícího rozsudku, dochází k vyslovení viny a uložení klasické trestní sankce, nikoli k zastavení trestního stíhání.

³¹ NETT, Alexander. K odklonu v trestním řízení. *Časopis pro právní vědu a praxi*. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity. 1994, roč. 2, č. 4, s. 171.

³² ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 19.

2. Vývoj právní úpravy trestního příkazu

2.1 Právní úprava v letech 1929 - 1949

Úplně první zakotvení TP na našem území se datuje do období tzv. první republiky. Stalo se tak zákonem č. 31/1929 Sb., kterým se mění a doplňují trestní zákony a trestní řády a který nabyl účinnosti 1. dubna 1929. Úprava mandátního řízení byla obsažena v ustanoveních § 10 – 14 cit. zákona a novelizovala rakouský trestní řád (zákon č. 119/1873 ř. z.), platný na území Čech, Moravy a Slezska, i uherský trestní řád (zák. čl. XXXIII/1896), platný na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Mandátní řízení mělo sloužit k vyřízení nepatrných trestních věcí bez ústního jednání a bez formálního průvodního řízení.^{33 34}

Soud mohl bez předcházejícího řízení vydat TP proti obviněnému, který byl na svobodě a v době činu již dovršil osmnáct let, pokud byly splněny následující podmínky:

- veřejný úřad, veřejný úředník neb orgán učinil na podkladě vlastního služebního postřehu nebo výslovného doznání před ním učiněného trestní oznámení pro takový přestupek nebo přečin náležející k příslušnosti okresního soudu, na který je stanoven v zákoně trest na svobodě nejvýše šesti měsíců nebo trest peněžitý nebo oba tyto tresty
- soud nemá pochybnosti o pravdivosti oznámení

Zákon naopak vylučoval vydání TP, jestliže veřejný žalobce nesouhlasil s výší trestu, jež soudce zamýšlel uložit, nebo s tím, aby odsouzení bylo podmíněné.

Soud mohl TP uložit jen takový trest, který zákon výslovně připouštěl. Konkrétně se jednalo o podmíněný či nepodmíněný trest na svobodě³⁵ o maximální výměře sedm dní, peněžitý trest o maximální výměře 500 Kč a o propadnutí (zabavení) věcí. Doba náhradního trestu za nedobytný peněžitý trest nesměla převyšovat sedm dnů. Pokud se soud rozhodl uložit zároveň TOS i trest peněžitý, platilo pro součet náhradního trestu za peněžitý trest a uloženého TOS stejné omezení. Zákon explicitně zmiňuje, že TP nelze vyslovit ztrátu volebního práva.³⁶ Ústavněprávní výbor k tomu uvedl, že uložení takového trestu by ani nebylo dobře možné, a to vzhledem k nutnosti zjištění pohnutky činu.³⁷

³³ SOLNAŘ, Vladimír. *Učebnice trestního řízení platného v zemi české a moravskoslezské*. Praha: Melantrich, 1946, s. 201.

³⁴ Průvodní řízení je stadium soudního řízení, ve kterém se provádějí důkazy. SDRUŽENÍ PRO OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ (Praha) *Ottův slovník naučný. Díl 20*. Praha: Paseka, 2000, s. 880- 881.

³⁵ Vycházím z terminologie zákona č. 31/1929 Sb.

³⁶ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. prosince 1929, sp. zn. Zm I 654/29

³⁷ Zpráva ústavně-právního výboru o vládním návrhu zákona (tisk 1967), kterým se mění a doplňují trestní zákony a trestní řády. 1. března 1929. [online]. psp.cz [cit. 24. března 2015]. Dostupná na <http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t2053_00.htm>.

Proti TP mohl obviněný a osoby, které měly právo podat v jeho prospěch odvolání, podat do osmi dnů od jeho doručení písemně neb ústně do protokolu odpor, jehož důsledkem bylo zrušení TP a vedení řádného řízení. V tomto následném řízení platil omezený princip zákazu *reformace in peius*, a to ve vztahu k trestu. Soud nebyl oprávněn uložit přísnější TOS či přísnější peněžitý trest než ten, jenž byl uložen TP. To však neplatilo bezvýjimečně. V případě, že se skutkový podklad rozhodnutí podstatně změnil, uložení přísnějšího trestu bylo možné.

Ustanovení § 10 – 14 zákona č. 31/1929 Sb. byla zrušena ke dni 1. 2. 1949, kdy nabyl účinnosti zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví.

2.2 Právní úprava v letech 1973 – 1990

TP se do trestního řádu opět vrátil až 1. 7. 1973, tedy s účinností zákona č. 48/1973 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád z r. 1961. Vydání TP bylo podmíněno těmito předpoklady:

- jednalo se o řízení o přečinech. Jejich úpravu obsahoval zvláštní zákon č. 150/1969 Sb., o přečinech.³⁸
- obviněný se v průběhu objasňování doznal³⁹ a samosoudce vzhledem k výsledkům objasňování neměl důvod pochybovat o pravdivosti tohoto doznání anebo rozhodné skutečnosti byly zjištěny vlastním pozorováním veřejného orgánu. Je patrné, že tyto podmínky byly stanoveny alternativně, tudíž musela být splněna alespoň jedna z nich. Veřejným orgánem byl míněn především orgán povolaný k objasňování přečinů (např. orgány Sboru národní bezpečnosti), ale též jiný orgán, který při výkonu své funkce zjistil skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán přečin a že jej spáchal obviněný (např. pracovník státní obchodní inspekce, člen rybářské stráže atd.)⁴⁰
- prokurátor navrhl vydání TP nebo s jeho vydáním souhlasil. Návrh nebo souhlas prokurátora se přitom musel vztahovat též na druh a výměru trestu.⁴¹

V určitých případech zákon vydání TP neumožňoval. Konkrétně v řízení proti mladistvému, v řízení proti osobě, která byla zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena, v případě, kdy mělo být rozhodováno o

³⁸ Podle § 1 zákona o přečinech byl přečinem zaviněný, pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně a jenž nedosahuje stupně společenské nebezpečnosti trestného činu.

³⁹ „Po obsahové stránce se musí doznání vztahovat na celý skutek. Jsou-li rozpory mezi výpovědí obviněného a dalšími důkazy, i když jen v otázce rozsahu způsobené škody, lze tyto rozpory odstranit jen projednáním věci v hlavním líčení.“ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 13. června 1977, sp. zn. 1 Tz 29/77

⁴⁰ RŮŽEK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: Orbis, 1975, s. 720

⁴¹ „Tamtéž“

ochranném opatření a též za situace, kdy měl být uložen souhrnný trest a předchozí trest byl uložen rozsudkem.

Okruh trestů, jež mohly být TP uloženy, byl oproti prvorepublikové úpravě rozšířen o nápravné opatření⁴² do čtyř měsíců a zákaz činnosti do dvou let. U TOS a peněžitého trestu došlo v porovnání se zákonem č. 31/1929 Sb. ke zvýšení maximální výměry – TOS šlo uložit v maximální délce trvání do dvou měsíců, peněžitý trest pak v maximální výši do 5000 Kčs. Náhradní TOS za peněžitý trest nesměl ani spolu s uloženým TOS přesahovat dva měsíce. TP bylo možné uložit i propadnutí věci.

Nepovažuji za nutné uvádět všechny obsahové náležitosti TP, zmínil bych se jen o jedné z nich. Pokud byl poškozeným uplatněn nárok na náhradu škody, obsahoval TP výrok o odkázání poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, popřípadě na řízení před jiným příslušným orgánem. TP tedy nemohl zavázat obviněného k náhradě škody ani v případě, kdy byla výše škody dostatečně prokázána.⁴³

Opravným prostředkem byl i za účinnosti popisované právní úpravy odpor, k jehož podání byl oprávněný obviněný a osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání, s výjimkou prokurátora (což souvisí se skutečností, že prokurátor vydání TP sám navrhl nebo s vydáním souhlasil). Lhůta pro podání odporu činila osm dnů od jeho doručení. Automatickým důsledkem odporu podaného včas oprávněnou osobou bylo zrušení TP a nařízení hlavního líčení samosoudcem. V hlavním líčení se uplatnil omezený princip zákazu *reformace in peius* ve vztahu k trestu, který byl ovšem prolomen za situace, kdy se skutkový stav na základě dokazování podstatně změnil.

Zákonem č. 178/1990 Sb., který novelizoval TR, došlo k úplnému zrušení TP. Důvodem pro tento krok zákonodárce byl rozpor institutu TP se základními zásadami trestního řízení⁴⁴ a zřejmě i snaha o odstranění institutu, který byl považován za přežitek minulého režimu.⁴⁵

⁴² Trest nápravného spočíval v povinnosti odsouzeného vykonávat práci za podmínek stanovených soudem, zároveň docházelo ke srážkám ze mzdy. Mohlo dojít též k přeložení odsouzeného na méně odpovědné pracovní místo. Pokud byl řádně vykonán, hledělo se na pachatele, jako by nebyl odsouzen. V opačném případě byl trest přeměněn v TOS (§43 – 45 zákona č. 140/1961 Sb., ve znění účinném ke dni 1. 7. 1973)

⁴³ RŮŽEK a kol: *Trestní řád...*, s. 723.

⁴⁴ PIPEK, Jiří. Alternativní způsoby vyřízení trestních věcí. *Právní rádce*. Praha: Economia, 1999, roč. 7, č. 2, s. 19.

⁴⁵ KLÁTIK, Jaroslav. Trestný rozkaz po rekonstrukci a jeho význam pro rychlost a efektivnost trestního konání. *Justičná revue*, 2006, roč. 58, č. 12, s. 1816.

2.3 Znovuzavedení trestního příkazu zákonem č. 292/1993 Sb.

Absence tohoto nástroje k rychlému vyřízení věci však v praxi citelně scházela.⁴⁶ TP se tak do právního řádu poměrně rychle vrátil, konkrétně zákonem č. 292/1993 Sb. Důvodová zpráva uvádí jako hlavní cíl zákonodárce snahu o dosažení „výraznějšího zjednodušení, účelného odformalizování a zrychlení trestního řízení.“⁴⁷ K tomu měl vedle TP pomoci i zcela nový institut podmíněného zastavení trestního stíhání. V důvodové zprávě se též dočteme, že soud by měl v hlavním líčení „projednávat především věci, které si takové pozornosti skutečně zaslouží.“ Domnívám se, že vést pomyslnou hranici mezi trestnými činy, které by měly být projednávány v hlavním líčení a těmi, které si takovou pozornost „nezaslouží“, je přinejmenším problematické.⁴⁸ Ostatně právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 38 odst. 2 LZPS by se mělo uplatnit bez ohledu na skutečnost, o jakém trestném činu se trestní řízení vede.

I když TŘ s účinností od 1. 1. 1994 TP znovu obsahoval, jednalo se o úpravu podstatně odlišnou od úpravy účinné v období od 1. 7. 1973 do 30. 6. 1990. Již nevyžadovala doznání obviněného ani návrh či souhlas státního zástupce. Stěžejní podmínkou pro vydání TP se stalo spolehlivé prokázání skutkového stavu opatřenými důkazy, přičemž o naplnění této podmínky rozhoduje samosoudce. To klade vysoké nároky na samosoudce, který musí adekvátně vyhodnotit důkazní situaci.

Další výraznou změnu lze spatřovat v okruhu věcí, jež je možno TP vyřídit. Zatímco za účinnosti předchozí právní úpravy byla možnost vydání TP omezena jen na řízení o přečinech, které upravoval zvláštní zákon, a za něž mohl být uložen TOS v maximální výměře jeden rok, nově bylo možné TP vyřídit všechny věci, o nichž koná řízení samosoudce – tedy trestné činy, na které zákon stanoví TOS, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let (§ 314a ve spojení s § 314e TŘ).

Změny se dotkly i škály trestů, které mohl samosoudce TP uložit. Ve výčtu trestů již nenalezneme nápravné opatření, ostatní druhy trestů obsažené i v původní úpravě zůstaly zachovány. To ale nelze říci o jejich výměrách, které byly zpřísněny. Nově tak bylo možné uložit TOS do jednoho roku (původně do dvou měsíců), trest zákazu činnosti do pěti let (původně do dvou let), peněžitý trest bez omezení (původně do 5000 Kč) a trest propadnutí věci. Náhradní TOS za peněžitý trest nesmí ani s uloženým TOS přesahovat jeden rok.

⁴⁶ JAMBOROVÁ: *Perspektivy dalšího využívání ...*, s. 1463.

⁴⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb.

⁴⁸ Shodně VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha. C. H. Beck, 2010, s. 577.

Úprava situací, v nichž nelze TP vydat, zůstala téměř shodná. Jedinou změna se týkala situace, kdy mladistvý v průběhu trestního řízení dosáhl osmnácti let. Nově bylo možné i v takovém případě rozhodnout TP, poněvadž rozhodný byl věk v době vydání TP.

Rozhodování o nároku poškozeného na náhradu škody již nebylo omezeno jen na odkázání na řízení ve věcech občanskoprávních či řízení před jiným orgánem, nově mohl TP obsahovat i výrok o náhradě škody, jestliže byl nárok na její náhradu řádně uplatněn. Postavení poškozeného se tímto zcela jistě zlepšilo, nicméně k ideálu má stále daleko (k tomu blíže v 10. kapitole).

Okruh osob oprávněných odpor podat se rozšířil o státního zástupce, jelikož mezi předpoklady pro vydání TP již nenalezneme návrh či souhlas státního zástupce. Dále došlo k úplnému vypuštění zásady zákazu *reformace in peius*, pročež může samosoudce nejen uznat obviněného vinným těžším trestným činem, ale i uložit přísnější trest. Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb. odůvodňuje neuplatnění zásady zákazu *reformace in peius* tím, že vydání TP není podmíněno souhlasem státního zástupce. Souhlas se totiž za účinnosti předchozí právní úpravy vztahoval i na druh a výměru trestu.

2.4 Přehled změn právní úpravy trestního příkazu od jeho znovuzavedení po současnost

Od znovuzavedení TP zákonem č. 292/1993 Sb. do současné doby doznala právní úprava TP několika změn.

Po účinnosti novely č. 152/1995 Sb. přibyl ve výčtu trestů, jež lze TP uložit, trest OPP.

Výraznější změny přinesla rozsáhlá novela č. 265/2001 Sb. Ta umožnila vyřízení věci TP i v situaci, kdy neprobíhalo standardní přípravné řízení, ale jen přípravné řízení zkrácené. Novela se též citelně dotkla okruhu trestů. Jejich taxativní výčet se rozrostl o trest vyhoštění do pěti let a trest zákazu pobytu do pěti let. Dále došlo k odstranění kritizované úpravy,⁴⁹ která připouštěla možnost uložení nepodmíněného TOS trestním příkazem. TOS v maximální délce jednoho roku je tak možné uložit jen s podmíněným odkladem výkonu. Pozitivně lze hodnotit také doplnění obsahových náležitostí TP o upozornění, že v případě, kdy obviněný odpor nepodá, vzdává se tím práva na projednání věci v hlavním líčení. Poslední změnu, kterou novela přinesla, představuje výslovné zakotvení možnosti vzdát se práva k podání odporu.

⁴⁹ Např. VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 1. vydání. Praha. C. H. Beck, 1998, s. 300. Rovněž KRÁL, Vladimír. Novelizace českého trestního práva. *Právní rozhledy*, 1993, roč. 1, č. 6, s. 193.

V souvislosti s přijetím ZSM došlo ke zrušení § 314e odst. 4 se písm. a) TŘ, který upravoval nepřípustnost vydání TP ve věci mladistvého, který v době vydání nedovrší osmnáctý rok. Nově byla tato nepřípustnost zakotvena právě v ZSM (§ 63), a to jako absolutní. TP tedy nemohl najít uplatnění v řízení ve věci mladistvého, a to ani v případě, že mladistvý během řízení dovrší osmnáctý rok věku.

Novelou č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím TZ, pokračoval trend postupného rozšiřování okruhu trestů, které jde TP uložit. Přibyl tak trest domácího vězení do jednoho roku a trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do pěti let. Při současném ukládání domácího vězení a peněžitého trestu nesměl souhrn náhradních trestů ukládaných v souvislosti s těmito tresty přesahovat jeden rok. V § 314e odst. 2 písm. f) se za slova „propadnutí věci“ vkládají slova „nebo jiné majetkové hodnoty“. V souvislosti s ukládáním trestu OPP je samosoudce od účinnosti této novely nově povinen vyžádat si předem zprávu probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a o zdravotní způsobilosti obviněného, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu.

Zákon č. 181/2011 Sb. umožnil, aby TP obsahoval též výrok o povinnosti k náhradě nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení.

Novela provedená zákonem č. 193/2012 Sb. zakotvila povinnost samosoudce, který uvažuje o uložení trestu domácího vězení TP, vyžádat si zprávu probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu. Důvodová zpráva poukazuje na kladné zkušenosti Probační a mediační služby se stejným omezením při ukládání trestu OPP. Proto došlo k jeho zakotvení i u trestu domácího vězení.⁵⁰

Zákon č. 193/2012 Sb. novelizoval také již zmiňovaný § 63 ZSM. Dosavadní absolutní nemožnost vydání trestního příkazu v řízení ve věci mladistvého byla opět omezena. Znovu tedy platí pouze ve vztahu k mladistvým, kteří ještě nedovršili osmnáct let věku. Pokud mladistvý během probíhajícího trestního řízení dosáhne osmnácti let, TP již vydat lze.

Pro úplnost je nutné zmínit také zatím poslední novelu provedenou zákonem č. 390/2012 Sb., kterou byla zrušena poslední věta ustanovení § 314e odst. 5 TŘ, zakotvující omezení pro součet náhradních trestů při současném ukládání trestu domácího vězení a peněžitého trestu.

Současná právní úprava TP (§ 314e – 314g) je v TŘ systematicky zařazena do hlavy dvacáté – zvláštní způsoby řízení, oddílu pátého – řízení před samosoudcem.

⁵⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb.

3. Podmínky pro vydání trestního příkazu

3.1 Řízení před samosoudcem

Pouze samosoudce může bez projednání věci v hlavním líčení vydat TP. A to i za situace, kdy již bylo ve věci nařízeno hlavní líčení, které však dosud nebylo zahájeno.⁵¹ Vydání TP ovšem může následovat až poté, co samosoudce po přezkoumání obžaloby či návrhu na potrestání nepostupoval podle § 314c odst 1, 2 TŘ,⁵² tedy neučinil některé z rozhodnutí uvedených v § 188 odst. 1 písm. a) až f) TŘ, nezastavil trestní stíhání pro okolnosti uvedené v § 172 odst. 2 TŘ, neodmítl návrh na potrestání pro nesplnění podmínek pro konání zjednodušeného řízení ani neučinil rozhodnutí v řízení o návrhu na schválení dohody o vině a trestu.

TP lze vydat i ve zjednodušeném řízení, které následuje po zkráceném přípravném řízení. V takovém případě by však samosoudce musel nejdříve přistoupit k výsledku zadrženého obviněného, který byl soudu předán s doručením návrhu na potrestání (§ 314b odst. 2 TŘ). Nebyl-li podezřelý zadržen, je na posouzení samosoudce, zda obviněného předvolá k výsledku (§ 314b odst. 3 TŘ).

Okruh věcí spadajících do působnosti samosoudce vymezuje § 314a TŘ. Jde o trestné činy, na které zákon stanoví TOS, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, s výjimkou případů, kdy má být uložen souhrnný nebo společný trest a dřívější trest byl uložen v řízení před senátem. Okruh samosoudcovských věcí je tak za současného právního stavu velmi široký. TP lze teoreticky vydat ve všech věcech, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení. Jde o 57% skutkových podstat zakotvených v TZ (425 z celkových 746 skutkových podstat).⁵³ Takto široká možnost využití TP v žádném případě nekorresponduje s pojmáním TP jako odchylky od standardního průběhu trestního řízení. Při nahlédnutí do TZ zjistíme, že TP by byl potenciálně využitelný i při rozhodování o tak závažných trestných činech, jakými jsou mučení a jiné nelidské a kruté zacházení dle § 149 odst. 1 TZ či znásilnění dle § 185 odst. 1 TZ. Již proto neplatí, že by byl TP vydáván jen v řízení o méně závažných trestných činech.

Do budoucna bude nezbytné, aby zákonodárce přistoupil ke snížení horní hranice TOS, která je určující pro vymezení množiny samosoudcovských věcí. Navrhoval bych snížení této hranice z dosavadních pěti let na tři léta. Trestné činy spadající do této kategorie dle mého

⁵¹ Stanovisko kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Ntsn 4/1994

⁵² ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3573 (§ 314e TŘ)

⁵³ JAMBOROVÁ: *Perspektivy dalšího využívání ...*, s. 1465.

mínění splňují podmínku menší typové závažnosti, kterou považují za nezbytnou pro možnost rozhodovat TP.

3.2 Spolehlivé prokázání skutkového stavu

Kruciální podmínkou pro vydání TP je spolehlivé prokázání skutkového stavu opatřenými důkazy. Tento zákonný předpoklad se přitom týká všech výroků TP.⁵⁴ Jeho naplnění vyhodnocuje příslušný samosoudce, který tak musí zvážit, zda mu spisový materiál poskytuje dostatečný podklad. Míra jistoty, s níž samosoudce k vydání TP přistoupí, by měla odpovídat povaze TP jako meritorního rozhodnutí ve věci samé.

Z judikatury plyne, že vydání TP není možné v případě, kdy „*obviněný uplatnil při seznámení s vyšetřovacím spisem řadu výhrad, jež zůstaly nezodpovězeny.*“⁵⁵ TP nebude možno vydat ani tehdy, pokud nebyla v přípravném řízení spolehlivě vyvrácena obhajoba obviněného, že jednal pod vlivem léků, tudíž si neuvědomoval své jednání. Nejvyšší soud konstatoval, že „*i když ne každá taková obhajoba vede nutně ke zkoumání duševního stavu znalcem, její existence vylučuje věc vyřídít bez dalšího trestním příkazem.*“⁵⁶ Vydání TP brání také skutečnost, kdy „*v případě trestného činu proti majetku obsahuje výpověď obviněného na straně jedné a svědecké výpovědi poškozených na straně druhé rozdílné údaje o výši škody způsobené takovým trestným činem.*“⁵⁷

Pod spolehlivé zjištění skutkového stavu musíme dále podřadit „*objasnění okolností, jež mají vzhledem k osobě pachatele význam z hlediska stanovení adekvátního druhu trestu a jeho výměry tak, aby uložený trest v sobě plně pojímal požadavky stanovené § 39 TZ.*“⁵⁸ V tomto ohledu tak nebude skutkový stav spolehlivě prokázán např. tehdy, „*jestliže před vydáním trestního příkazu nebyl opatřen příslušný trestní spis o předchozím odsouzení obviněného, z něhož vyplynula nutnost uložit souhrnný trest.*“⁵⁹

Náležité zjištění skutkového stavu se nevyčerpává objasněním okolností podstatných pro rozhodnutí o vině a trestu či náhradě škody. Jak judikoval Nejvyšší soud, „*skutkový stav musí být spolehlivě prokázán také ve vztahu k okolnostem, které, pokud jsou přítomny,*

⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. června 2001, sp. zn. 3 Tz 94/2001

⁵⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. 3 Tz 291/2000. V dané věci šlo o dopravní nehodu a stěžejním důkazem byl znalecký posudek. Navíc se jednalo o věc poměrně komplikovanou, tedy k vyřízení TP zcela nevhodnou.

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. listopadu 2002, sp. zn. 4 Tz 79/2002

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2001, sp. zn. 5 Tz 74/2001

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. února 2001, sp. zn. 4 Tz 5/2001. Okresní soud zde nezjistil, že proti obviněnému je paralelně vedeno trestní stíhání pro rozsáhlou trestnou činnost, což je skutečnost podstatná pro úvahy o vhodnosti využití trestního příkazu.

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. června 2001, sp. zn. 3 Tz 94/2001

vyvolávají nutnost jiného rozhodnutí, než je rozhodnutí o vině a trestu, případně též o náhradě škody.“⁶⁰ Pokud např. obviněný není schopen chápat smysl trestního stíhání pro duševní poruchu, která nastala až po spáchání trestného činu, nelze vydat TP, ale je nutno trestní stíhání přerušit.⁶¹

Spolehlivé prokázání skutkového stavu do značné míry závisí na formě přípravného řízení, která předcházela podání obžaloby či návrhu na potrestání. TŘ zná tři formy přípravného řízení – standardní, rozšířené a zkrácené.⁶²

Pokud předcházelo standardní přípravné řízení, podklady, z nichž samosoudce vychází, zahrnují především protokol o výslechu obviněného, úřední záznamy o vysvětlení a protokoly o provedených úkonech.⁶³ Výslechy svědků se ve standardním přípravném řízení provádí pouze omezeně za podmínek stanovených v § 164 odst. 1 TŘ. Tato právní úprava je důsledkem novely TŘ, provedené zákonem č. 265/2001 Sb., která výrazně oslabil přípravné řízení a přesunula těžiště dokazování do řízení před soudem.⁶⁴ Převaha úředních záznamů o podaných vysvětleních se výrazně dotýká práva obviněného na obhajobu, jelikož obhájce obviněného nemá právo účastnit se podání vysvětlení ani právo být o nich vyrozuměn.⁶⁵ Obhájce proto nemůže dohlížet na zákonnost postupu policejního orgánu ani pokládat otázky osobám podávajícím vysvětlení. Nelze tudíž vyloučit, že úřední záznamy o podání vysvětlení budou jen jednostranně zaměřené, a to k tíži obviněného, protože policejní orgán rezignuje na svou povinnost zjišťovat stejně pečlivě i okolnosti svědčící ve prospěch obviněného (§ 2 odst. 5 TŘ).⁶⁷ Vydání TP na základě takto zkreslených podkladů je pak velmi problematické.

Jestliže se konalo zkrácené přípravné řízení (§ 179a – 179h TŘ), bude obsah spisu, z něhož samosoudce zjišťuje, zda je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, na důkazy v procesní formě ještě chudší. Zkrácené přípravné řízení totiž probíhá v rámci postupu před zahájením trestního stíhání.⁶⁸ Trestní stíhání je zahájeno až v okamžiku, kdy byl návrh státního zástupce na potrestání doručen soudu (§ 314b odst. 1 TŘ). Způsobem uvedeným v hlavě čtvrté (zajištění osob a věcí) se provádí pouze neodkladné nebo

⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. března 1998, sp. zn. 7 Tz 26/1998

⁶¹ „Tamtéž“

⁶² V TŘ nalezneme výslovně pouze pojem zkrácené přípravné řízení.

⁶³ VANTUCH, Pavel. Trestní příkaz – podmínky pro jeho vydání a možnosti obhajoby. *Trestní právo*, 2013, roč. 18, č. 7-8, s. 6.

⁶⁴ JELÍNEK a kol: *Trestní právo procesní...*, s. 500 – 501.

⁶⁵ VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 261

⁶⁶ Obhájce je dle § 165 odst. 2 TŘ oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz v řízení před soudem. Úřední záznam zásadně nemůže být použit jako důkaz v řízení před soudem, výjimkou je zjednodušené řízení před samosoudcem (§ 158 odst. 6, § 314d odst. 2 TŘ).

⁶⁷ VANTUCH: *Trestní řízení z pohledu ...*, s. 263

⁶⁸ VANTUCH, Pavel. Trestní příkaz – podmínky pro jeho vydání a možnosti obhajoby. *Trestní právo*, 2013, roč. 18, č. 7-8, s. 6.

neopakovatelné úkony (§ 179b odst. 1 TŘ). Výpovědi osob, které vnímaly svými smysly skutečnosti důležité pro trestní řízení, budou v drtivé většině případů opět ve formě úředních záznamů, které byly pořízeny bez účasti obhájce. Výsledky svědků budou ve zkráceném přípravném řízení připadat v úvahu jen tehdy, půjde-li o neodkladné či neopakovatelné úkony.

Další omezení práva na obhajobu ve zkráceném přípravném řízení může rezultovat ze skutečnosti, že TŘ po novele provedené zákonem č. 274/2008 Sb. spojuje počátek běhu lhůty pro skončení zkráceného přípravného řízení se sdělením podezření, nikoli již s obdržáním trestního oznámení (§ 179b odst. 4 TŘ). Podezřelý má sice stejná práva jako obviněný (179b odst. 2 TŘ), avšak status podezřelého získá až sdělením podezření. Policejní orgán tak mnohdy provede všechny úkony zkráceného přípravného řízení dříve, než sdělí podezření, čímž osobu, proti níž se řízení vede, vyloučí z možnosti účasti na nich.⁶⁹ Přitom správný postup by měl být přesně opačný – většina potřebných podkladů by měla být opatřována až po sdělení podezření.⁷⁰ Navíc na konci zkráceného přípravného řízení neprobíhá seznámení podezřelého s obsahem spisu.

Výjimečně může nastat situace, kdy vydání TP předcházelo (alespoň částečně) rozšířené přípravné řízení (§ 168 – 170 TŘ), které se provádí při vyšetřování trestných činů, o nichž koná řízení v prvním stupni krajský soud. Například pokud je nejdříve vedeno rozšířené vyšetřování a po zmírnění právní kvalifikace skutku pokračuje vyšetřování standardní.⁷¹ V rozšířeném přípravném řízení je rozsah dokazování nejširší, svědky lze vyslyšet bez omezení stanovených v § 164 odst. 1 TŘ. Důkazy, které byly provedeny v rámci rozšířeného vyšetřování by zůstaly součástí důkazů opatřených v průběhu vyšetřování i po zmírnění právní kvalifikace skutku (§ 169 odst. 2 TŘ). Při posuzování, zda byly provedeny v souladu se zákonem, by se pak nepřihlíželo k omezujícím podmínkám, za nichž lze dle § 164 odst. 1 TŘ vyslyšet svědky. Spis, který by byl výsledkem rozšířeného vyšetřování, by samosoudci jistě poskytl výrazně spolehlivější podklad pro případné vyřízení věci TP než podklady vzešlé z přípravného řízení standardního či zkráceného.

Samosoudce se při řešení otázky, zda je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, nachází ve velice obtížné pozici. Rozhoduje se pouze na základě spisového materiálu bez bezprostředního kontaktu s důkazy. Ve volné úvaze samosoudce, který ve vydání TP vidí možnost, jak si ulehčit práci, spatřuji výrazný prostor ke zneužití tohoto institutu. Může nastat

⁶⁹ ŠTEFUNKOVÁ, Michaela, ZEMAN, Petr. Zkrácené řízení – statistiky a realita. *Trestněprávní revue*, 2014, roč. 13, č. 7 – 8, s. 189 – 190.

⁷⁰ RŮŽIČKA, Miroslav. K postupu státního zástupce po vydání stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu o možnosti soudu odmítnout návrh na potrestání, jestliže zkrácenému přípravnému řízení předcházelo prověřování, které trvalo příliš dlouho. *Státní zastupitelství*, 2015, roč. 13, č. 1, s. 19.

⁷¹ VANTUCH: *Trestní řízení z pohledu ...*, s. 341.

situace, kterou popisuje Zůbek⁷² - samosoudce vydá TP, i když si některé podkladové materiály ve spise odporují. Odstranění takových rozporů i podrobnější seznámení se se spisem je pak podmíněno aktivitou obviněného (či jiných osob oprávněných k podání odporu). Zůbek nesouhlasí s tím, aby břemeno obrany před TP vydaným v rozporu s § 314e odst. 1 TŘ leželo jen na obviněném a navrhuje zavedení určitého dozorčího prostředku, na základě něhož by mohl nadřízený soud přistoupit ke zrušení pravomocného TP vydaného v rozporu s § 314e odst. 1 TŘ.⁷³

Podle mého názoru je potřeba hledat řešení spíše v samotných podmínkách pro vydání TP. Za současného právního stavu mezi těmito podmínkami nenalezneme doznání obviněného, tudíž TP lze rozhodnout i tehdy, když obviněný vinu výslovně popírá. Tento stav není uspokojivý. Zvláště pokud k tomu připočteme (výše popsany) velmi omezený rozsah dokazování ve standardním přípravném řízení a zejména pak ve zkráceném přípravném řízení. V přípravném řízení tak často ani nebudou provedeny důkazy navržené obhajobou, poněvadž těžiště dokazování je v řízení před soudem, k němuž však při vydání TP bez aktivity obviněného (popř. jiných osob) nedojde.⁷⁴

Vzhledem k oslabení přípravného řízení po novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb. a s tím souvisejícím oslabením práva obviněného na obhajobu se domnívám, že podmínky pro vydání TP by měly být zpřísněny. Shodně s Jamborovou⁷⁵ zastávám názor, že není nezbytně nutné podmiňovat vydání TP doznáním obviněného. Postačilo by, pokud by bylo toto rozhodnutí zapovězeno v případech, kdy obviněný svou vinu popírá. Tato podmínka by představovala jeden z předpokladů pro spolehlivé prokázání skutkového stavu. Mohla by být vyjádřena následovně: „skutkový stav není náležitě prokázán opatřenými důkazy, pokud obviněný svou vinu popírá.“

3.3 Negativní podmínky pro vydání trestního příkazu

V některých případech by se meritorní rozhodnutí formou TP nejevilo vhodným. TŘ proto v § 314e odst. 6 vylučuje vydání TP ve třech případech.

Prvním z nich je řízení proti osobě, která je zbavena způsobilosti k právním úkonům nebo jejíž způsobilost k právním úkonům je omezena.⁷⁶ Důvod je zřejmý – je jím ochrana takového obviněného a s tím související potřeba bližšího zkoumání okolností pro vydání

⁷² ZŮBEK, Jan. Trestní příkaz vydaný bez ohledu na zjištěný skutkový stav. In *Dny práva 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1634.

⁷³ „Tamtéž“, s. 1637 - 1638.

⁷⁴ VANTUCH, Pavel. *K významu a opodstatněnosti...*, s. 5.

⁷⁵ JAMBOROVÁ: *Perspektivy dalšího využívání ...*, s. 1470.

⁷⁶ Od 1. 1. 2014 již existuje pouze omezení svéprávnosti.

rozhodnutí. U obviněného, který není plně svéprávný, je třeba zvláště zvažovat otázku přičetnosti, a tedy i trestní odpovědnosti.⁷⁷ Ta by měla být samozřejmě důsledně posuzována již v přípravném řízení. Není však vyloučeno, že samosoudce bude mít pochybnosti o duševním stavu obviněného, který nebyl v přípravném řízení pečlivě zkoumán (viz § 116 TŘ), pročež se tak stane až na základě zjištění samosoudce.⁷⁸ I z důvodu volby adekvátního trestu, který bude plně reflektovat psychický stav plně nespovědného obviněného, lze vyloučení možnosti vydání TP vítat.

Dalším případem, kdy je vyřízení věci TP zapovězeno, je situace, kdy má být rozhodováno o ochranném opatření. Ochranná opatření vypočítává § 98 odst. 1 TZ. Náleží k nim ochranné léčení, zabezpečovací detence, zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty a ochranná výchova. Nemožnost uložení ochranné výchovy TP plyne již ze skutečnosti, že ochrannou výchovu lze uložit jen mladistvému, který nedovršil osmnáct let věku (§ 22 ZSM).

Podle judikatury však § 314e odst. 6 písm. b) TŘ nevylučuje postup spočívající ve vyřízení věci TP a v následném rozhodování o ochranném opatření ve veřejném zasedání po právní moci TP. Nejvyšší soud sice označil popsaný postup za nestandardní, avšak neodporující zákonu, protože výrok o uložení ochranného opatření nebyl vysloven TP.⁷⁹

TP nepřipadá v úvahu též tehdy, má-li být uložen souhrnný trest (§ 43 odst. 2 TZ) nebo společný trest (§ 45 TZ) a předchozí trest byl uložen rozsudkem. K porušení tohoto ustanovení může dojít např. i z důvodu opožděného doručení TP. Nejvyšší soud zrušil TP, jenž „*byl vydán správně v době, kdy přicházelo v úvahu jen uložení trestu samostatného, neboť u obviněného nebyl ještě vyhlášen rozsudek za jiný jeho trestný čin, ale doručen obviněnému (s účinky spojené s vyhlášením rozsudku) byl v době, kdy již bylo nutné ukládat trest souhrnný. Ostatně bylo to také za situace, kdy trestní příkaz nelze vydat, jestliže má být uložen souhrnný trest a předchozí trest byl uložen rozsudkem.*“⁸⁰ Nejvyšší soud přitom dodal, že „*takovému porušení zákona se soud v době doručování trestního příkazu nemohl vyhnout, neboť vydaný trestní příkaz je nutno doručit, a to bez ohledu na skutečnost, že mezitím došlo ke změně situace ohledně ukládání trestu.*“⁸¹

Další výlukou nalezneme v ZSM, který klade obzvláštní důraz na výchovný účel trestního řízení (viz § 1 odst. 2 ZSM). K tomu jistě významně přispívá i projednání věci před soudem pro mládež. Naopak využití TP a s ním spojené negování některých základních zásad

⁷⁷ JAMBOROVÁ: *Perspektivy dalšího využívání ...*, s. 1466.

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3580 (§ 314e TŘ)

⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. října 2004, sp. zn. 6 Tdo 1191/2004

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. února 2002, sp. zn. 11 Tz 293/2001

⁸¹ „Tamtéž“

trestního řízení by nebylo v souladu se zásadou specifického přístupu při projednávání trestních věcí mladistvých (§3 odst. 4 ZSM). Podle § 63 ZSM nelze TP vydat v řízení ve věci mladistvého, který nedovršil osmnáct let věku. Pokud mladistvý v průběhu trestního řízení osmnácti let dosáhne, vydání TP již nic nebrání. Tato úprava skýtá riziko zneužití, kdy samosoudce počká na odpadnutí překážky a následně TP vydá.⁸² Proto se jeví vhodnější úprava vylučující vydání TP i v případě, kdy mladistvý během řízení zletí.

TP samozřejmě nelze vydat opětovně, tj. vydat v téže věci proti témuž obviněnému další TP, když ke zrušení původního došlo podáním odporu.⁸³ Samosoudce nemůže ve věci rozhodnout TP ani za situace, kdy se již ve věci konalo hlavní líčení, které bylo odročeno. Dále tehdy, jestliže odvolací soud zrušil rozsudek soudu prvního stupně a přikázal samosoudci, aby věc znovu projednal a rozhodl.⁸⁴ Otázkou je, zda je přípustné opětovné vydání TP, jestliže bylo původní rozhodnutí zrušeno v řízení o mimořádném opravném prostředku. Zákon tento problém výslovně neřeší. Komentář se přiklání k názoru, že tomu tak není (ledaže státní zástupce podává novou obžalobu či návrh na potrestání).⁸⁵ V rozhodnutích Nejvyššího soudu, jimiž se ruší TP na podkladě stížnosti pro porušení zákona, však můžeme někdy nalézt konstatování, že „není vyloučeno, aby, při respektování všech příslušných zákonných ustanovení, i toto nové rozhodnutí bylo učiněno formou trestního příkazu.“⁸⁶ Domnívám se, že je třeba rozlišovat, zda došlo k povolení obnovy řízení nebo právě ke zrušení TP na základě stížnosti pro porušení zákona. V prvním případě by bylo opakované rozhodování TP krajně nevhodné, a to kvůli nutnosti náležitě posoudit nové skutečnosti a důkazy. Naopak po zrušení TP v řízení o stížnosti pro porušení zákona není dle mého názoru opětovné vydání TP a priori vyloučeno.

Vydání TP nepřipadá v úvahu ani tehdy, když jsou splněny zákonné podmínky pro upuštění od potrestání nebo pro podmíněné upuštění od potrestání s dohledem (§ 46 a 48 TZ). Důvodem je potřeba výchovného působení projednání věci v hlavním líčení na pachatele.⁸⁷

⁸² JAMBOROVÁ: *Perspektivy dalšího využívání ...*, s. 1466.

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. března 1996, sp. zn. 2 Tzn 19/96

⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3573 (§ 314e TR)

⁸⁵ „Tamtéž“

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. 3 Tz 262/2000

⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3573 (§ 314e TR)

4. Tresty ukládané trestním příkazem

TZ je založen na dualismu trestněprávních sankcí⁸⁸, když rozeznává jednak tresty, jednak ochranná opatření. Ukládání ochranných opatření vyžaduje bližší zkoumání okolností pro vydání takového rozhodnutí, zřejmě i proto je nelze uložit TP (§ 314e odst. 6 písm. b) TŘ).⁸⁹ Ukládání trestů pak zákon omezuje co do druhu trestu a ve většině případů i co do výměry. Tím zákonodárce zohledňuje skutečnost, že bez řádného projednání věci před soudem nemohou být TP uloženy totožné sankce jako odsuzujícím rozsudkem. Konkrétně lze podle § 314e odst. 2 TŘ TP uložit:

- a) TOS do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu,
- b) domácí vězení do jednoho roku,
- c) trest obecně prospěšných prací,
- d) trest zákazu činnosti do pěti let,
- e) peněžitý trest,
- f) trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- g) vyhoštění do pěti let,
- h) zákaz pobytu do pěti let.
- i) trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do pěti let.

Uvedený výčet trestů je taxativní. Od znovuzavedení TP s účinností od 1. 1. 1994 se postupně rozšiřoval – ze čtyř až na nynějších devět. Pokud by ve vydání TP vyústilo trestní řízení proti právnickým osobám, lze jím uložit pouze peněžitý trest, trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty a trest zákazu činnosti. V takovém případě je totiž nutno aplikovat také příslušná ustanovení zákona o TOPO (§ 15, 18, 19 a 20), jež jsou vzhledem k § 314e odst. 2 TŘ ve vztahu speciality (§ 1 odst. 2 TOPO).

Pokud to samosoudce považuje za nutné pro dosažení účelu trestu, může uložit i více trestů z výše uvedené škály vedle sebe. Nesmí však uložit domácí vězení vedle odnětí svobody a OPP, OPP vedle odnětí svobody a zákaz pobytu vedle vyhoštění (§ 53 odst. 1 TZ). Domácí vězení, OPP, peněžitý trest, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vyhoštění a zákaz pobytu lze uložit samostatně, i když TZ na některý trestný čin takový trest nestanoví (§53 odst. 2 TZ).

⁸⁸ ŠČERBA, Filip. In JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 435.

⁸⁹ JAMBOROVÁ: *Perspektivy dalšího využívání...*, s. 1466.

4.1 Trest odnětí svobody

Až do 31. 12. 2001 zákon umožňoval i uložení nepodmíněného TOS do jednoho roku, což bylo (dle mého názoru zcela oprávněně) kritizováno odbornou veřejností.⁹⁰ Ukládání tak závažného trestu pouze na podkladě spisového materiálu bez předchozího projednání věci před soudem představovalo nepřiměřený zásah do práv obviněného. Novela provedená zákonem č. 265/2001 Sb. možnost uložení nepodmíněného TOS trestním příkazem zrušila a nově zakotvila možnost uložení toliko podmíněně odloženého TOS do jednoho roku. Vyloučením nepodmíněného trestu bylo částečně vyhověno nezávaznému doporučení Rady Evropy č. R (87) 18, dle něhož „*sankce uložené trestním příkazem musí být omezeny na sankce peněžité a na ztrátu práv s vyloučením jakéhokoli trestu odnětí svobody.*“⁹¹ Z citované pasáže je patrné, že doporučuje vyloučení nejen nepodmíněného, ale i podmíněného TOS.⁹²

Z dotazníkového šetření provedeného v letech 2012 a 2013 vyplývá, že většině soudců nepodmíněný TOS ve výčtu § 314e odst. 2 TŘ schází.⁹³ Jeho znovuzavedením by ale došlo k dalšímu rozšíření využitelnosti již tak nadužívaného TP. Navíc zastávám názor, že pokud je již nutné přistoupit k uložení nepodmíněného TOS, nejde o věc, která by měla být řešena TP.

Jak již bylo uvedeno, v současné době lze TP uložit TOS do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu, popř. i přísnější alternativu, kdy je nad pachatelem navíc stanoven dohled.⁹⁴ Maximální výměrou jednoho roku je samosoudce omezen i při ukládání trestu úhrnného, souhrnného a společného trestu za pokračování v trestném činu.⁹⁵ Jestliže by dospěl k závěru, že je potřeba uložit trest přísnější, nesmí rozhodnout TP. Nelze tedy uložit TOS přesahující výměru, jež připouští § 314e odst. 2 písm. a) TŘ, a to ani tehdy, pokud by se trest pohyboval v rámci sazby stanovené TZ za daný trestný čin. Šlo by o vadný postup řízení, napravitelný cestou SPPZ.⁹⁶ A platí to i naopak – „*pokud horní hranice trestu odnětí svobody, který lze uložit za některý trestný čin, nedosahuje horní výměry trestu*

⁹⁰ Např. KRÁL, Vladimír. Novelizace českého trestního práva. *Právní rozhledy*, 1993, roč. 1, č. 6, s. 193. Dále LOUŽENSKÝ, Jaroslav. Jak se uplatňují některé prostředky pro zjednodušení a zrychlení trestního řízení. *Trestní právo*, 1998, roč. 3, č. 5, s. 2.

⁹¹ REPÍK, Bohumil (překlad). *Doporučení Rady Evropy č. R (87) 18 přijaté Výborem ministrů Rady Evropy 17. září 1987 s odůvodněním*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1993, s. 10.

⁹² STRNADOVÁ, Lucie. Odklony ve světle zákona č. 265/2001 Sb. *Trestní právo*, 2001, roč. 6, č. 11, s. 3.

⁹³ DIBLÍKOVÁ, Simona, SLAVĚTÍNSKÝ, Vladan, ZEMAN, Petr. Zkrácené řízení z pohledu soudců, státních zástupců a policistů – vybrané výstupy z expertního dotazníkového šetření. *Státní zastupitelství*, 2014, roč. 12, č. 4, s. 58.

⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3575 (§ 314e TŘ)

⁹⁵ „Tamtéž“

⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. října 1996, sp. zn. 2 Tzn 161/96

přípustné pro uložení trestním příkazem podle § 314e odst. 2 TR, je samosoudce rozhodující trestním příkazem limitován hmotněprávní trestní sazbou pro tento trestný čin.“⁹⁷

V situaci, kdy je jedním TP ukládán jak trest souhrnný, tak samostatný či úhrnný, posuzují se podmínky pro uložení u každého zvlášť.⁹⁸ V součtu by tedy délka podmíněného TOS mohla převyšovat jeden rok. Délka zkušební doby není na rozdíl od výměry trestu oproti obecné úpravě zákonem omezena, může tak být stanovena na jeden až pět let (§ 82 odst. 1 TZ).

4.2 Domácí vězení

Trest domácího vězení byl do výčtu trestů, jež je možno TP uložit, zařazen novelou provedenou zákonem č. 41/2009 Sb. Spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu (§ 60 odst. 3 TZ).

Ve srovnání s obecnou úpravou v § 60 TZ, která umožňuje uložení tohoto trestu až na dvě léta, je maximální výměra omezena na polovinu. Stejně jako u podmíněného odsouzení je tato maximální výměra limitem i při ukládání úhrnného, souhrnného a společného trestu za pokračování v trestném činu. Nicméně pokud je jedním TP ukládán jak trest souhrnný, tak samostatný či úhrnný, posuzujeme splnění výše uvedené podmínky u každého z těchto trestů zvlášť.⁹⁹

Po účinnosti novely provedené zákonem č. 193/2012 Sb. musí uložení trestu domácího vězení TP předcházet vyžádání zprávy od probačního úředníka. Tato zpráva obsahuje zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu (§ 314e odst. 4 TR). Samosoudce je povinen k vyžádané zprávě přihlídnout, není jí však vázán. Ovšem pokud předložená zpráva neobsahuje zmíněný písemný slib obviněného, samosoudce nesmí trest domácího vězení uložit (§ 60 odst. 1 písm. b) TZ).

Povinnost vyžádat si předem zprávu probačního úředníka lze rozhodně vítat, poněvadž samosoudci poskytne důležitý podklad pro posouzení vhodnosti uložení tohoto trestu a zcela jistě přispívá k prosazení zásady individualizace trestu i při rozhodování TP.

⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. 3 Tz 262/2000

⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3575 (§ 314e TR)

⁹⁹ „Tamtéž“, s. 3575.

4.3 Trest obecně prospěšných prací

Trest OPP představuje další alternativní trest.¹⁰⁰ Spočívá v povinnosti odsouzeného vykonat ve stanoveném rozsahu práce k obecně prospěšným účelům ve prospěch subjektů zákonem vymezených (blíže viz § 62 odst. 3 TZ). Výměra trestu činí 50 až 300 hodin, není tak pro účely vydání TP nijak omezena. Vzhledem k tomu, že trest OPP může být uložen jen pachateli přečinu, je tato úprava pochopitelná.¹⁰¹

Po účinnosti novely provedené zákonem č. 41/2009 Sb. lze tento trest uložit TP pouze po předchozím vyžádání si zprávy probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a o zdravotní způsobilosti obviněného, včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu (§ 314e odst. 3 TR). Jedná se o stejnou povinnost, jež předchází uložení trestu domácího vězení TP. Zjištění o možnostech výkonu je nezbytné i s ohledem na § 62 odst. 2 TZ, podle něhož soud trest OPP zpravidla neuloží, jde-li o pachatele, kterému byl trest OPP v době tří let předcházejících uložení tohoto druhu trestu přeměněn na TOS. Zdravotní způsobilost pachatele je pak klíčovou podmínkou pro možnost uložení tohoto trestu. Podle § 64 TZ je totiž nemožné trest OPP uložit, je-li pachatel zdravotně nezpůsobilý k soustavnému výkonu práce. Stanovisko obviněného pak napoví, zda je z hlediska naplnění účelu trestu smysluplné tento druh trestu ukládat.¹⁰² Samosoudce k vyžádané zprávě přihlédne, vázán jí však není (§ 314e odst. 3 TR).

4.4 Trest zákazu činnosti

Trest zákazu činnosti má za cíl znemožnit odsouzenému výkon určité činnosti, v souvislosti s níž došlo ke spáchání trestného činu.¹⁰³ Soud tak zakáže odsouzenému výkon určitého zaměstnání, povolání nebo funkce nebo takové činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení, nebo jejíž výkon upravuje jiný právní předpis (§ 73 odst. 3 TZ). Maximální délka trestu zákazu činnosti uloženého TP může činit pět let, oproti obecné úpravě je tak poloviční. Maximální délka pěti let platí i při ukládání tohoto trestu právnické osobě, již lze jinak rozsudkem uložit trest zákazu činnosti až na dvacet let (§ 20 TOPO).

¹⁰⁰ Za alternativní tresty v širším smyslu můžeme označit všechny tresty, jež nejsou spojené s nepodmíněným odnětím svobody. NAVRÁTILOVÁ, Jana. In: JELÍNEK a kol: *Trestní právo hmotné...*, s. 397.

¹⁰¹ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3576 (§ 314e TR)

¹⁰² Ovšem uložení trestu OPP není podmíněno souhlasem obviněného.

¹⁰³ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník I. § 1 – 139. Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 930 (§ 73TR).

4.5 Peněžitý trest

Peněžitý trest postihuje majetkovou sféru pachatele trestného činu. Nicméně dotýká se i jiných osob, typicky rodiny pachatele či osob, vůči nimž má pachatel nesplněné závazky.¹⁰⁴ Peněžitý trest může být uložen ve třech případech vypočtených v § 67 TZ.

Celkovou výši peněžitého trestu dostaneme vynásobením počtu denních sazeb a výše jedné denní sazby. Zatímco počet denních sazeb (nejméně 20 a nejvíce 730) má odrážet povahu a závažnost spáchaného trestného činu, výše jedné denní sazby (nejméně 100 Kč a nejvíce 50 000 Kč) reflektuje osobní a majetkové poměry pachatele.¹⁰⁵ Maximální výše peněžitého trestu tak může činit 36, 5 mil. Kč. To platí pro fyzické osoby. U právnických osob jde dokonce o 1, 46 miliardy Kč (§ 18 odst. 2 TOPO).

Je-li ukládán peněžitý trest, soud zároveň stanoví náhradní TOS pro případ, že by peněžitý trest nebyl ve stanovené lhůtě vykonán. Náhradní trest nesmí ani spolu s uloženým TOS přesahovat horní hranici trestní sazby (§ 69 odst. 1 TZ). Podle § 314e odst. 5 TŘ navíc nesmí tento náhradní trest ani s uloženým TOS přesahovat jeden rok. Ke vztahu těchto dvou ustanovení se vyjadřoval Nejvyšší soud¹⁰⁶ a konstatoval, že „*ustanovení § 69 odst. 1 TZ platí ve všech případech bez ohledu na to, zda je rozhodováno rozsudkem či trestním příkazem. Naproti tomu v ustanovení § 314e odst. 5 TŘ je upravena jedna z procesních podmínek, za kterých lze vydat trestní příkaz.*“ Ze zmíněného stanoviska Nejvyššího soudu plyne, že samosoudce musí nejdříve učinit „*hmotněprávní úvahu o tom, jaký náhradní trest je důvodné stanovit, a teprve výsledek této úvahy je nutno porovnat s procesněprávními předpoklady umožňujícími podle § 314e TŘ vydat trestní příkaz.*“ Samosoudce nemůže postupovat opačně – např. upustit od stanovení náhradního trestu jen proto, aby splnil procesní podmínku pro vydání TP.

Zákon tedy neumožňuje, aby uložený TOS spolu s náhradním TOS za peněžitý trest přesahoval v součtu jeden rok. Ovšem už se nezabývá kombinací přeměněného trestu za nevykonaný trest OPP či domácího vězení, které lze oba přeměnit na nepodmíněný TOS (§ 61, § 65 odst. 2 písm. c) TZ), a náhradního TOS za peněžitý trest.¹⁰⁷ Z toho plyne, že celková výše TOS by v takových případech mohla přesahovat jeden rok. Myslím si, že zákonodárce měl postupovat jednotně a maximální výši TOS, která může vzniknout kombinací

¹⁰⁴ ŠČERBA: *Alternativní tresty a opatření ...*, s. 259.

¹⁰⁵ NAVRÁTILOVÁ, Jana. In JELÍNEK a kol: *Trestní právo hmotné...*, s. 424.

¹⁰⁶ Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu Stn I/1996

¹⁰⁷ JAMBOROVÁ: *Perspektivy dalšího využívání...*, s. 1472.

přeměněných alternativních trestů s náhradním TOS za peněžitý trest, omezit stejně, jako to učinil pro kombinaci uloženého TOS a náhradního trestu za peněžitý trest.

Výrazné negativum současné úpravy shledávám v tom, že § 314e odst. 2 TŘ nijak neomezuje maximální výměru peněžitého trestu, pokud je rozhodováno TP. Zákodárce zde úplně opomněl zohlednit specifický charakter rozkazního řízení. Osobně bych se přimlouval za výrazné snížení maximální výměry peněžitého trestu při rozhodování TP.

4.6 Propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty

Dalším majetkovým trestem je trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, který může být za podmínek § 70 TZ uložen ve vztahu k věci či majetkové hodnotě, náležející pachateli (k tomu viz výkladové ustanovení § 135 TZ). Ukládání tohoto trestu TP není co do rozsahu omezeno.

4.7 Vyhoštění

Podle článku 14 odst. 5 LZPS může být cizinec (nikoli občan ČR) vyhoštěn jen v případech stanovených zákonem. Podmínky pro uložení trestu vyhoštění pak blíže specifikuje § 80 TZ. Především musí uložení tohoto trestu vyžadovat bezpečnost lidí nebo majetku, anebo jiný obecný zájem. Pro účely rozhodování TP je maximální výměra omezena na pět let.

Trest vyhoštění velmi výrazně zasahuje do svobody pohybu a pobytu. Svými důsledky by mohl být v některých případech do jisté míry srovnatelný s nepodmíněným TOS. Podle mého názoru by tento druh trestu měl být ukládán až po proběhnutím hlavním líčení, v němž samosoudce náležitě posoudí, zda uložení trestu nebrání některá z okolností uvedených v § 80 odst. 3 TZ. Zneužití možnosti uložení tohoto trestu nahrává i skutečnost, že se obviněný může vzdát práva odporu, což mnohdy učiní bez vědomosti o následcích s tím spojených (k tomu viz kapitola 7.2 Vzdání se odporu).

4.8 Zákaz pobytu

Stejně jako vyhoštění i trest zákazu pobytu omezuje svobodu pohybu a pobytu pachatele, avšak na rozdíl od vyhoštění se tento trest vztahuje jen na určitou část (popř. části) území České republiky a lze jej uložit i občanu České republiky.¹⁰⁸ K jeho uložení lze přistoupit tehdy, jestliže se pachatel dopustil úmyslného trestného činu a ochrana veřejného pořádku, rodiny, zdraví, mravnosti nebo majetku to se zřetelem na dosavadní způsob života

¹⁰⁸ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní zákoník I. § 1 – 139...*, s. 955 (§ 75 TŘ)

pachatele a místo spáchání činu vyžaduje. Trest zákazu pobytu se přitom nesmí vztahovat na místo nebo obvod, v němž má pachatel trvalý pobyt (§ 75 odst. 1 TZ).

Trest zákazu pobytu sleduje především zábranný účel trestu, poněvadž pachateli znemožňuje pobyt v místě (místech), která souvisela se spáchaným trestným činem.¹⁰⁹ Maximální výše trestní sazby je pro účely ukládání tohoto trestu TP snížena na pět let, tedy na polovinu oproti obecné úpravě.

4.9 Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Posledním ve výčtu trestů, které je možné TP uložit, je trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Stěžejní podmínkou pro jeho uložení je skutečnost, že se pachatel dopustil úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou takové akce. Tato podmínka je vykládána extenzivně. Považuje se za splněnou i tehdy, je-li trestný čin spáchán při cestě na takovou akci (samozřejmě v souvislosti s ní).¹¹⁰ Tento trest je vhodným postihem např. pro pachatele tzv. diváckého násilí, o němž je často rozhodováno právě TP.¹¹¹ Maximální výměra je při rozhodování TP snížena na polovinu, činí tedy pět let.

¹⁰⁹ VANDUCHOVÁ, Marie. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 340.

¹¹⁰ GRIVNA, Tomáš. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 – 139...*, s. 966 (§ 76 TŘ).

¹¹¹ VANDUCHOVÁ, Marie. In ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné...*, s. 339.

5. Doručování trestního příkazu

TP se, na rozdíl od rozsudku (§ 128 odst. 1 TŘ) a většiny usnesení (§ 135 TŘ), nevyhlašuje, ale jen vyhotovuje. Autentickým zněním TP je tak jeho vyhotovení.¹¹² Proto u TP nepřichází v úvahu postup podle § 131 TŘ, jímž se vyhotovené rozhodnutí uvádí do souladu s vyhlášeným rozhodnutím.¹¹³ Oprava opisů TP však vyloučena není.¹¹⁴

TP se oznamuje až doručením písemného vyhotovení. Účinky spojené s vyhlášením rozsudku nastávají doručením TP obviněnému (§ 314e odst. 7 TŘ). Mezi tyto účinky náleží např. nemožnost zpětvzetí obžaloby či návrhu na potrestání státním zástupcem (§ 314g odst. 4 TŘ), rovněž nemožnost zpětvzetí uděleného souhlasu poškozeného s trestním stíháním pro některý z trestných činů uvedených v § 163 odst. 1 TŘ (§ 314g odst. 3 TŘ).¹¹⁵ Možnost zpětvzetí obžaloby či návrhu na potrestání státním zástupcem a zpětvzetí souhlasu poškozeného s trestním stíháním vymezených trestných činů je limitována doručením TP některé (resp. první) z oprávněných osob.

Doručení TP za předpokladu, že tento nabyl právní moci, dále představuje mezník, který odděluje sbíhající se trestné činy od dalších.¹¹⁶ „Okamžik doručení TP obviněnému je určující pro uložení souhrnného trestu bez ohledu na to, že v důsledku podaného odporu byl tento trestní příkaz zrušen, pokud v dalším řízení dojde k pravomocnému odsouzení pachatele.“¹¹⁷ Nicméně může nastat i situace, kdy je TP obviněnému doručen až poté, kdy již došlo k jeho zrušení v důsledku podání odporu jinou oprávněnou osobou. V takovém případě by se výše uvedený závěr neměl uplatnit a okamžik doručení tohoto TP obviněnému by neměl být určující pro uložení souhrnného trestu. Je tomu tak proto, že doručení předtím zrušeného TP nemá účinky spojené s vyhlášením odsuzujícího rozsudku.¹¹⁸

TP se doručuje obviněnému, státnímu zástupci a poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Obviněnému se doručuje do vlastních rukou. Má-li obviněný obhájce, doručí se TP také obhájci (§ 314f odst. 2). Judikatura zastává názor, že obhájce obviněného nelze považovat za

¹¹² PÚRY, František. In CÍSAŘOVÁ, Dagmar, FENYK, Jaroslav, GRIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 387.

¹¹³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 21. října 1980, sp. zn. 5 Tz 95/1980

¹¹⁴ BAXA, Josef. In ŠÁMAL, MUSIL, KUČTA: *Trestní právo procesní...*, s. 441.

¹¹⁵ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3581 (§ 314e TŘ)

¹¹⁶ JELÍNEK a kol: *Trestní právo hmotné...*, s. 341.

¹¹⁷ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 3. 1998, sp. zn. 4 To 124/1998

¹¹⁸ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. 5. 2000, sp. zn. 7 To 200/2000

osobu samostatně oprávněnou podat proti rozhodnutí opravný prostředek ve smyslu § 64 odst. 1 písm. b) TŘ.¹¹⁹ Obhájci tak není potřeba doručovat do vlastních rukou.

Nejpozději s TP by měla být doručena i obžaloba. Zákon tuto povinnost výslovně neuvádí. Nicméně vzhledem k tomu, že TP neobsahuje odůvodnění, bude doručení obžaloby žádoucí pro seznámení obviněného s předmětem trestního řízení.¹²⁰ Obžaloba totiž obsahuje odůvodnění žalovaného skutku s uvedením důkazů (§ 177 písm. d) TŘ). Stejně tak by mělo být postupováno i u návrhu na potrestání. Ten sice neobsahuje odůvodnění, ale i tak je jeho doručení nezbytné pro seznámení obviněného s tím, co mu státní zástupce klade za vinu. Dle judikatury by nedoručením návrhu na potrestání došlo k porušení práva obviněného na obhajobu.¹²¹

TP je třeba doručit i tehdy, nastane-li při jeho doručování skutečnost, na základě které je TP v rozporu s TZ nebo TŘ. Může se například stát, že dříve vydaný TP je obviněnému doručen později než TP vydaný později v jiné trestní věci, z čehož může rezultovat objektivně vzniklé porušení zákona při ukládání trestu, kterému soud, který jako první TP vydal, nemohl zabránit. Pokud pak v takových případech nebude proti TP podán odpor a situaci tak nepůjde napravit po projednání věci v hlavním líčení, lze nezákonnost TP napravit pouze cestou mimořádných opravných prostředků.¹²²

Pokud by však došlo po vydání TP ke změně právní úpravy a TP se stal nezákonným, soud nemá v doručování pokračovat, ale nařídít hlavní líčení¹²³ V praxi byl řešen případ, kdy samosoudce vyhotovil TP, jímž obviněnému uložil nepodmíněný TOS, ještě před tím, než nabyla účinnosti novela č. 265/2001 Sb., která vyloučila možnost uložení tohoto trestu TP. K doručení TP, a tedy i k nastoupení účinků spojených s vyhlášením rozsudku, však došlo až po účinnosti novely. Nejvyšší soud konstatoval, že po účinnosti novely již neměl být TP doručován a samosoudce měl nařídít hlavní líčení. Kvůli porušení zákona v neprospěch obviněného pak předmětný TP zrušil v celém rozsahu.¹²⁴

¹¹⁹ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. října 2012, sp. zn. 5 Tdo 1128/2012

¹²⁰ JELÍNEK, ŘÍHA, SOVÁK: *Rozhodnutí ve věcech ...*, s. 80.

¹²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2004, sp. zn. 4 Tz 152/2004

¹²² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2007, sp. zn. 4 Tz 45/2007

¹²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. ledna 2003, sp. zn. 4 Tz 99/2002

¹²⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. listopadu 2002, sp. zn. 4 Tz 58/2002

6. Odpor proti trestnímu příkazu

6.1 Charakteristika odporu

Zrychlené vyřízení věci TP s sebou nutně nese popření některých základních zásad trestního řízení. Evropský soud pro lidská práva existenci a využívání zrychlených řízení připouští za předpokladu, že tato řízení obsahují dostatečné záruky k zachování garancí obsažených v čl. 6 EÚLP.¹²⁵ Musí proto existovat prostředek, který umožní projednání věci v řádném hlavním líčení. Tímto prostředkem je institut odporu, který bývá teorií¹²⁶ řazen mezi řádné opravné prostředky, jelikož směřuje proti dosud nepravomocnému rozhodnutí – konkrétně TP.

V porovnání s ostatními řádnými opravnými prostředky, jimiž jsou odvolání a stížnost, vykazuje odpor určitá specifika. Tím nejvýraznějším je samotný následek, který podání odporu vyvolá. Je jím automatické zrušení TP a na to navazující povinnost samosoudce nařídit ve věci hlavní líčení.¹²⁷ Z toho je zřejmé, že se neuplatní devolutivní účinek typický pro odvolání (§ 252 TR) i pro stížnost (§ 146 odst. 2 TR), poněvadž věc po zrušení TP projedná soud prvního stupně, nikoli soud nadřízený. O suspenzivním (odkladném) účinku v pravém slova smyslu nelze u TP též hovořit. TP po podání odporu samozřejmě nenabude právní moci a vykonatelnosti, jde ale o důsledek zrušení TP *ex lege*, nikoli o klasický suspenzivní účinek.

Do okruhu osob oprávněných k podání odporu náleží obviněný, osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání (tedy příbuzní obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh – viz § 247 odst. 2 TR), a státní zástupce. Obviněný jej může podat i prostřednictvím obhájce. Jestliže byl TP nejdříve doručen obhájci, je možné, aby obhájce podal za obviněného odpor dříve, než dojde k doručení TP obviněnému.¹²⁸ Mezi osobami oprávněnými k podání odporu nenalezneme poškozeného, což je zdůvodňováno poukazem na účel trestního řízení. V případě podání odporu pouze poškozeným by totiž nabyly výroky o vině a trestu právní moci a v trestním

¹²⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. 12. 2006, *Borisova proti Bulharsku*, č. 56891/00, bod 40.

¹²⁶ Např. HASCH, Karel. In JELÍNEK a kol: *Trestní právo procesní...*, s. 617.

¹²⁷ Kromě podání odporu oprávněnou osobou má za následek zrušení TP též zpětvzetí souhlasu poškozeného s trestním stíháním trestných činů vymezených v § 163 TR a zpětvzetí obžaloby či návrhu na potrestání státním zástupcem. V těchto případech však nenásleduje nařízení hlavního líčení, ale zastavení trestního stíhání pro nepřijatelnost (v prvním případě), resp. vrácení věci do přípravného řízení (ve druhém případě). ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3593 -3594 (§ 314g TR)

¹²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. ledna 2000, sp. zn. 4 Tz 209/99

řízení by se tak dále rozhodovalo toliko o náhradě škody.¹²⁹ Proti tomu lze namítnout, že poškozený, o jehož řádně uplatněném nároku bylo rozhodnuto chybně (nebo dokonce vůbec) nedisponuje žádným efektivním prostředkem, který by zajistil ochranu jeho práv (k tomu blíže 10. kapitola).

Ustanovení § 314g odst. 1 TŘ nerozlišuje, na rozdíl od odvolání, subjekty z toho hlediska, zda jsou oprávněny podat odpor ve prospěch či v neprospěch obviněného. Takové rozlišování postrádá za současného právního stavu smysl, poněvadž zásada zákazu reformace in peius (zákazu změny k horšímu) se v řízení po podaném odporu neuplatní, ať již odpor podá kterákoli z oprávněných osob. Navíc určení, zda je odpor podáván ve prospěch či v neprospěch, není vzhledem k absenci odůvodnění tohoto opravného prostředku možné. Ztotožňuji se proto s názorem Crhy,¹³⁰ který považuje za specifickou vlastnost odporu právě jeho „*prospěchovou neutrálnost*“ a kritizuje tehdejší komentáře rozlišující odpor ve prospěch a v neprospěch obviněného. S tímto dělením se ale můžeme setkat i v současném komentáři.¹³¹

Odpor se podává do osmi dnů od jeho doručení, a to u soudu, který TP vydal. Osobám, které mohou podat odvolání ve prospěch obviněného, s výjimkou státního zástupce, končí lhůta tímž dnem jako obviněnému. Jestliže se TP doručuje jak obviněnému, tak i jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později (§ 314g odst. 1 TŘ). V případě zmeškání lhůty z důležitých důvodů lze žádat o její navrácení, přičemž se obdobně užije ustanovení § 61 TŘ. O povolení navrácení lhůty obecně rozhoduje orgán, který je příslušný k rozhodování o opravném prostředku. Toto pravidlo nelze u odporu aplikovat, poněvadž o něm žádný orgán nerozhoduje. Navrácení lhůty zde povoluje při splnění zákonných podmínek samosoudce usnesením (§ 119 TŘ), proti kterému není přípustná stížnost (§ 141 odst. 2 TŘ).¹³² Jestliže byl odpor podán opožděně či osobou neoprávněnou, „*samosoudce tuto skutečnost pouze připisem sdělí osobě, která jej podala a zároveň ji uvědomí o tom, že trestní příkaz se stal pravomocným a vykonatelným.*“¹³³

Odpor se posuzuje podle svého obsahu (§ 59 TŘ).¹³⁴ Pokud je tedy takové podání učiněno ve lhůtě oprávněnou osobou, zákonem předvídané následky nastanou i tehdy, je-li podání nesprávně označeno.

¹²⁹ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3591 (§ 314g TŘ)

¹³⁰ CRHA, Lumír. Odpor v neprospěch obviněného – nepřesnost komentářů? *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č. 4, s. 8-9.

¹³¹ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s ...*, s. 3591 (§ 314g)

¹³² Usnesení okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 23. října 1997, sp. zn. 1 T 97/97

¹³³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. října 2002, sp. zn. 6 Tdo 789/2002

¹³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. října 1996, sp. zn. 2 Tzn 169/96

Současná právní úprava dovoluje podání odporu jen proti TP jako celku. Odporem tak nelze napadnout pouze některý (některé) z výroků. Pokud by tak oprávněná osoba přesto učinila, TP by se stejně rušil celý.¹³⁵

Z důsledků spojených s podáním odporu plyne též nemožnost zpětvzetí již podaného odporu.¹³⁶ Smysluplnost této úpravy mi není zřejmá. Může se stát, že obviněný podá odpor ihned po doručení TP, aniž by tento krok důsledně zvážil. Následně si vše rozmyslí a na projednání věci v hlavním líčení již netrvá, načež zjistí, že podání odporu je krokem nevratným. V hlavním líčení je pak rozhodováno v podstatě proti vůli obviněného (či jiné osoby, která odpor podala a nadále na něm netrvá). Mám za to, že by bylo vhodné (i vzhledem k přetíženosti soudů) zpětvzetí odporu umožnit, a to např. do zahájení hlavního líčení. TP by se tak nerušil již samotným podáním odporu, ale až uplynutím lhůt pro jeho zpětvzetí.

Naopak vzdání se odporu po doručení TP je přípustné.

6.2 Vzdání se odporu

Možnost vzdát se práva k podání odporu byla do TŘ včleněna zákonem č. 265/2001 Sb., který nabyl účinnosti 1. ledna 2002. Bylo tak postaveno najisto, co Ústavní soud dříve dovozoval s poukazem na stejné dispoziční právo u odvolání (§ 250 TŘ).¹³⁷ Obviněný se může vzdát práva na podání odporu i ve vztahu k osobám, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání¹³⁸ (srov. § 247 odst. 2 TŘ). *„Pokud se obviněný, jenž je plně způsobilý k právním úkonům, výslovně vzdal práva odporu, nemůže poté podat odpor ani prostřednictvím svého obhájce. V takovém případě obviněným podaný odpor nemá účinky uvedené v § 314g odst. 2 TŘ. Nepodá-li v zákonné lhůtě odpor jiná oprávněná osoba, stane se trestní příkaz pravomocným a vykonatelným. Postup soudu, který v takové věci přesto nařídí hlavní líčení, a dokonce vydá rozhodnutí, je v rozporu se zákonem, neboť o podané obžalobě již bylo rozhodnuto pravomocným trestním příkazem.“*¹³⁹

Institut vzdání se odporu nepůsobí na první pohled problémy. Je však nutno zdůraznit, že právo odporu je pro obviněného v podstatě jedinou možností, jak se domoci spravedlivého procesu s uplatněním všech základních zásad. Proto je třeba pečlivě zkoumat, za jakých

¹³⁵ JELÍNEK, ŘÍHA, SOVÁK: *Rozhodnutí ve věcech...*, s. 79.

¹³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. října 1996, sp. zn. 2 Tzn 169/96

¹³⁷ Např. náleží Ústavního soudu ze dne 23. 9. 1997, sp. zn. I. ÚS 291/1996

¹³⁸ Vzhledem k již výše zmíněné prospěchové neutralitě podaného odporu používám legislativní zkratku „osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odvolání“, nikoli „osoby, které jsou oprávněny podat v jeho prospěch odpor“.

¹³⁹ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 25. ledna 1999, sp. zn. 4 To 486/98

okolností se oprávněná osoba práva k podání odporu vzdala. To vyplývá z již zmíněného nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 291/1996, v němž sice byla obecně připuštěna možnost vzdát se práva k podání odporu, v konkrétním posuzovaném případě však k tomuto prohlášení došlo za podivných okolností spojených se zatčením, přičemž nebyla vyvrácena námitka stěžovatelky, že se odporu vzdala pod tlakem okolností a bez náležitého poučení. Proto Ústavní soud konstatoval, že „*prvostupňový soud neposkytl přiměřenou právní ochranu nároku na spravedlivé projednání věci před soudem dle čl. 6 odst. 1 EÚLP.*“¹⁴⁰

Právě v případech, kdy k tomuto procesnímu vyjádření dochází v době, kdy je osoba omezena na osobní svobodě a nachází se v moci státních orgánů, vystupuje do popředí nutnost zkoumat, zda byla dostatečně šetřena její základní práva. Ústavní soud v této souvislosti poukazuje na „*sníženou či omezenou rozhodovací schopnost takové osoby, která musí být řádně poučena o významu a důsledcích takového vyjádření a o právu na poradu s obhájcem, který, nevyžádá-li si jej osoba sama, musí jí být z moci úřední ustanoven.*“¹⁴¹

Nejsou výjimkou případy, kdy je institut vzdání se odporu zneužíván. Jedná se např. o situace, kdy soud činí rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě závislé na tom, zda se obviněný vzdá práva odporu či nikoliv. Je vcelku pochopitelné, že obviněný, který tráví nějaký čas ve vazbě a je ve špatném psychickém stavu, často raději upřednostní propuštění z vazby a vzdá se práva odporu. Ústavní soud označil výše předestřanou praxi za rozpornou se zaručenými právy obviněného, když uvedl: „*Jakkoliv nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 291/96 připustil možnost vzdát se práva na odpor, je třeba bedlivě posuzovat okolnosti, za nichž tak osoba oprávněná činí. Zda za situace, kdy je důkladně obeznámena s veškerými důsledky takového rozhodnutí, anebo za situace, kdy takové rozhodování je dotčeno okolností způsobilou omezit její jiná práva. Nepřijatelné je, pokud jí takové postavení předurčí přímo soud, který je povolán, aby jako nezávislý arbitr posuzoval otázky viny a trestu.*“¹⁴²

V rámci své praxe v advokátní kanceláři jsem měl možnost nahlédnout do ústavní stížnosti, jež byla spojena s návrhem na zrušení ustanovení umožňujícího vzdát se práva k podání odporu. Jednalo se právě o jeden z případů zneužití tohoto institutu. Obviněná byla cizinka, navíc zřejmě oběť obchodování s lidmi. V právním řádu České republiky se vůbec neorientovala. Byla zadržena kvůli padělanému identifikačnímu dokladu. V přípravném řízení se vzdala práva na obhájce i práva na překlad dokumentů (včetně rozhodnutí ve věci samé). Učinila tak bez jakékoli právní porady, obhájce jí ustanoven nebyl. Hned následující den po

¹⁴⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 9. 1997, sp. zn. I. ÚS 291/1996

¹⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 14. října 2000, sp. zn. III. ÚS 200/2000

¹⁴² Nález Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 2007, sp. zn. IV. ÚS 1320/07, bod 25.

zadržení – tedy ještě předtím, než bylo nutno rozhodnout o vazbě (§ 75 TŘ) - soud vydal TP, v němž jí uložil trest vyhoštění. Po doručení TP se obviněná vzdala práva k podání odporu, opět bez jakékoli porady s obhájcem, navíc po opětovném dotazování. Až poté, co jí bylo poskytnuto právní poradenství v Zařízení pro zajištění cizinců a vysvětlen význam TP, odpor podala. Soud ji ale přípisem zpravil o tom, že TP již nabyl právní moci.

Tento případ mě přiměl k hlubšímu zamyšlení nad otázkou, zda současná právní úprava poskytuje dostatečné záruky proti zneužití institutu vzdání se odporu. Domnívám se, že tomu tak není. Zvláště pak v případech cizinců, kterým není poskytnuta náležitá právní pomoc. Může dojít k výše popsané situaci, kdy je osoba zadržena a TP pak vydán ještě předtím, než je nutno rozhodnout o vazbě. Dostatečně nepoučená osoba se pak může ihned po doručení TP vzdát práva odporu, aniž by si uvědomovala důsledky tohoto kroku. Pokud je navíc uložen a rychle vykonán trest vyhoštění, osoba v podstatě ztrácí jakoukoli možnost domoci se právní ochrany. Tomuto scénáři by šlo předejít např. vyloučením možnosti vzdát se práva odporu proti TP v době, kdy se osoba nachází v moci státních orgánů nebo zakotvením nutné obhajoby zadržených, o nichž je rozhodnuto TP. Preferoval bych druhou variantu. Jestliže musí mít obviněný obhájce již v přípravném řízení, je-li ve vazbě, měl by jej mít též v případě, kdy byl zadržen, došlo k neprodlenému vydání TP, který byl ihned doručen a následně je obviněný nucen se rozhodnout, zda učiní tento nevratný krok a vzdá se práva odporu.

7. Řízení po podání odporu

Poté, co dojde v důsledku včasného a oprávněnou osobou podaného odporu k automatickému zrušení TP, je samosoudce povinen nařídit ve věci hlavní líčení. Ovšem není vyloučeno ani meritorní rozhodnutí mimo hlavní líčení, a to i před jeho nařízením, jestliže nastanou okolnosti předvídané § 231 TR.¹⁴³ Samosoudce tak může i v této fázi např. zastavit trestní stíhání pro nepřipustnost či neúčelnost. Naopak v úvahu nepřipadá vrácení věci státnímu zástupci k došetření¹⁴⁴ ani odmítnutí návrhu na potrestání.¹⁴⁵ Po zrušení TP v důsledku odporu nelze též vydat v téže trestní věci proti témuž obviněnému znovu TP.¹⁴⁶

V řízení po podaném odporu nenajde uplatnění zásada zákazu *reformace in peius* (tj. zákaz změny v neprospěch osoby, která podala opravný prostředek nebo v jejíž prospěch byl podán).¹⁴⁷ Samosoudce tudíž může uznat obviněného vinným těžším trestným činem i uložit přísnější trest (§ 314g odst. 2 TR). V možnosti uložit přísnější trest je ale samosoudce omezen. Jak vyplývá z judikatury Ústavního soudu, „uložení přísnějšího trestu nemůže být založeno na libovůli soudu, ale musí odpovídat zjištěným skutečnostem.“¹⁴⁸ Pokud jsou tak určité skutečnosti relevantní pro stanovení výše trestu samosoudci známé již v době vydávání TP, uložení přísnějšího trestu po provedeném hlavním líčení by znamenalo, že „témž skutečnostem odůvodňujícím uložení přísnějšího trestu byla okresním soudem v různých fázích trestního řízení přikládána bez rozumného vysvětlení rozdílná váha, a to v neprospěch obžalovaného.“¹⁴⁹

Nicméně tento závěr Ústavní soud později poněkud korigoval, když konstatoval, že „není vyloučeno, aby obecný soud dospěl po provedeném hlavním líčení k závěru, že mírnější trest uložený trestním příkazem nelze považovat za přiměřený, vystihující účel trestu dle § 39 TZ, (...) a to i za situace, že v hlavním líčení žádné nové okolnosti relevantní z hlediska ukládání trestu najevo nevyšly. Obecný soud však musí v rozsudku výslovně uvést a náležitě odůvodnit všechna kritéria, která ho vedla k uložení nově vyměřeného trestu.“¹⁵⁰

Absolutní vyloučení zásady zákazu *reformace in peius* není nejvhodnějším řešením. Zvláště když si uvědomíme, že o věci rozhoduje v hlavním líčení tentýž samosoudce, který

¹⁴³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 14. října 1997, sp. zn. 4 To 865/1997

¹⁴⁴ K tomu srov. např. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. března 1994, sp. zn. 8 To 79/1994, v němž soud zdůraznil, že samosoudce měl případné nejasnosti či pochybnosti o závěrech o skutkovém stavu vyplývajících z přípravného řízení řešit vrácením věci státnímu zástupci k došetření, nikoli vydáním TP.

¹⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3593 (§ 314g TR)

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. března 1996, sp. zn. 2 Tzn 19/96

¹⁴⁷ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, MUSIL, KUČHTA a kol: *Trestní právo procesní...*, s. 789.

¹⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2002, sp. zn. II. ÚS 213/2000

¹⁴⁹ „Tamtéž“

¹⁵⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 10. prosince 2009, sp. zn. III. ÚS 39/2009

vydal již zrušený TP. Nejsem ani zastáncem zakotvení této zásady v plném rozsahu, a to ze dvou důvodů. Taková úprava by totiž mohla vést k podávání odporu proti téměř každému TP, i v případech zcela neodůvodněných. Obviněný by podání odporu prostě zkusil, a to bez jakéhokoli rizika. Byl by tak popřen účel TP jako prostředku ke zrychlení a zjednodušení trestního řízení.¹⁵¹ Druhým důvodem je možnost výrazné změny ve skutkových zjištěních (myšleno změny v neprospěch obviněného), která by se pak nemohla promítnout do rozhodnutí samosoudce po provedeném hlavním líčení.

Nyní se pokusím nastínit, jaké legislativní řešení bych preferoval. Nejlepším řešením by podle mého názoru byla kombinovaná úprava, v níž by již bylo nezbytné rozlišovat, zda odpor směřuje ve prospěch či v neprospěch obviněného. Pokud by byl odpor podán pouze ve prospěch obviněného, uplatnil by se omezený zákaz *reformace in peius* ve vztahu k trestu. V řízení po podaném odporu by tak v zásadě nemohlo dojít k uložení přísnějšího trestu, ledaže by během hlavního líčení došlo k výrazné změně ve skutkových zjištěních. Záměrně jsem užil slovo výrazné. Určitá zpřesnění skutkových zjištění k tíži obžalovaného, k nimž dojde na základě provedeného hlavního líčení, by obecně uplatnitelný zákaz *reformace in peius* neprolamovala. Výrazná změna ve skutkových zjištěních, která by např. znamenala nutnost překvalifikování jednání obžalovaného, by naopak uložení přísnějšího trestu umožňovala. Mělo by se však jednat jen spíše o výjimečné případy.

Naopak v případě, že by byl odpor podán i (nebo jen) státním zástupcem v neprospěch obviněného, zákaz *reformace in peius* by neplatil. Důvodem je skutečnost, že vydání TP dnes není podmíněno návrhem či souhlasem státního zástupce, který by tak měl mít možnost docílit prostřednictvím odporu v neprospěch obviněného uložení přísnějšího trestu.

Pro účely této kombinované úpravy by TŘ musel rovněž důsledně vymezit, které osoby jsou oprávněny podat odpor ve prospěch a které v neprospěch obviněného. Nabízí se totožné řešení jako u odvolání (§ 247 TŘ), kdy k podání odporu v neprospěch by byl oprávněn jen státní zástupce, přičemž by musel v odporu výslovně uvést jeho „prospěchové“ zaměření.

Jak jsem již zmínil, v hlavním líčení po podaném odporu rozhoduje opět ten samosoudce, který vydal již zrušený TP. Jde o další problematický bod současné úpravy. Samosoudce si na věc již vytvořil svůj názor, když měl za to, že skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. I když není svým původním rozhodnutím vázán, je velmi pravděpodobné, že je jím podvědomě ovlivňován. Může tak chtít potvrdit oprávněnost vydání TP, někdy i bez ohledu na dokazování v hlavním líčení.¹⁵² Také ve vztahu k obviněnému,

¹⁵¹ ZEMAN, Jaroslav. Některé aspekty úpravy trestního příkazu. *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č. 12, s. 14.

¹⁵² VANTUCH, Pavel. *Trestní příkaz – podmínky...*, s. 10.

který zvažuje podání odporu, může být skutečnost, že ve věci bude rozhodovat opět stejný samosoudce, jedním z hlavních důvodů, proč nakonec odpor nepodá. Tím nejhlavnějším je samozřejmě možnost změny k horšímu. Kombinace neuplatnění zásady zákazu *reformace in peius* a nevyloučení samosoudce z dalšího řízení po podání odporu tak může mít pro obviněného výrazně odrazující efekt.

S ohledem na výše uvedené se domnívám se, že samosoudce, který vydal TP, by měl být z dalšího řízení vyloučen.¹⁵³ A to i v případě, kdy by zákonodárce zakotvil zákaz změny k horšímu. Stále by totiž přetrvával problém možných předsudků, s nimiž by samosoudce mohl a priori k věci přistupovat.

Zeman¹⁵⁴ by považoval za dostatečné vyloučení samosoudce bez současného zakotvení zákazu *reformace in peius*. Tento názor nesdílím. Dokonce si myslím, že riziko uložení přísnějšího trestu by bylo vyšší, než kdyby rozhodoval tentýž samosoudce. „Nový“ samosoudce by mohl mít zcela odlišný názor na druh a výměru trestu (resp. trest uložený TP by mohl považovat za příliš mírný) a neomezen zákazem reformace in peius by tento svůj názor mohl promítnout do výroku o trestu.

Ani zásada *beneficium cohaesionis* (dobrodiní záležející v souvislosti) nemá v hlavním líčení po podání odporu své místo. Uplatnila by se až v odvolacím řízení, v němž by druhostupňový soud rozhodl ve prospěch jednoho ze spoluobviněných, který podal odpor proti TP, přičemž důvod, na jehož základě soud takto rozhodl, by prospíval i dalšímu spoluobviněnému.¹⁵⁵

¹⁵³ Opačný názor zastává např. Strnadová. STRNADOVÁ, Lucie. Odpor jako specifický opravný prostředek trestního práva. *Právní rádce*, 2002, roč. 10, č. 8, s. 19 – 20.

¹⁵⁴ ZEMAN: *Některé aspekty úpravy...*, s. 14.

¹⁵⁵ „Tamtéž“, s. 15.

8. Právní moc a vykonatelnost trestního příkazu

Imanentní vlastností rozhodnutí, a to nejen rozhodnutí v trestních věcech, je jeho právní moc. Právní moc záleží v nezměnitelnosti a závaznosti rozhodnutí. Nezměnitelnost (tzv. formální právní moc) znamená, že o věci, která byla předmětem procesu, již nelze v procesu, v němž bylo rozhodnutí vydáno, dále jednat.¹⁵⁶ Nezměnitelnost rozhodnutí nastává tehdy, není-li již možné proti rozhodnutí brojit řádným opravným prostředkem. Závaznost (tzv. materiální právní moc) pak brání tomu, aby byla daná věc řešena v jiném procesu. Tataž osoba tak nemůže být opětovně stíhána či potrestána pro tentýž skutek. Vzniká překážka věci rozsouzené.¹⁵⁷ Právní moc je proto nezbytná pro zajištění stability rozhodnutí. Zároveň zajišťuje právní jistotu.¹⁵⁸

Vykonatelnost rozhodnutí vytváří předpoklad pro uskutečnění konkrétního rozhodnutí, tedy pro jeho výkon. K vlastní realizaci rozhodnutí může být tudíž přistoupeno až v případě, kdy je rozhodnutí vykonatelné a lze jej tak vykonat i proti vůli osoby, které se týká.¹⁵⁹

Právní moc a vykonatelnost TP spadá v jeden okamžik. Tímto okamžikem je marné uplynutí lhůty k podání odporu všem oprávněným osobám (§ 314g odst. 2 TŘ).

Judikatura se zabývala situací, kdy v době po vydání TP, ale ještě před jeho doručením obviněnému, bylo vyhlášeno rozhodnutí prezidenta republiky o amnestii, jehož aboliční ustanovení se vztahovalo na skutek, o kterém bylo TP rozhodováno. Nejvyšší soud uvedl, že takový TP nemůže nabýt právní moci a trestní stíhání musí být zastaveno.¹⁶⁰

Zajímavá otázka v souvislosti s právní mocí TP vystává také v případě, kdy je obviněný v době vydání a následného doručování TP ve vazbě v jiné trestní věci a samosoudce tuto skutečnost buď vůbec nezjistí, nebo na ni nezareaguje způsobem zákonem předvídaným (viz § 36 odst. 1 písm. a) TŘ o nutné obhajobě). Obviněný pak nemá ani ustanoveného ani zvoleného obhájce. Může i přes tak závažnou vadu TP nabýt právní moci?¹⁶¹ Problémem se na stránkách *Trestního práva* zabývali Crha a Rizman a dospěli k odlišným závěrům. Klíčovým pro řešení této otázky je výklad poslední věty § 314f odst. 2 TŘ, která zní: „Má-li obviněný obhájce, doručí se TP též jemu.“ Na to navazuje § 314g odst. 1 TŘ: „Jestliže se TP doručuje jak obviněnému, tak i jeho obhájci, běží lhůta od toho doručení, které bylo provedeno později.“

¹⁵⁶ JELÍNEK, ŘÍHA, SOVÁK: *Rozhodnutí ve věcech...*, s. 90.

¹⁵⁷ BAXA, Josef. In ŠÁMAL, MUSIL, KUČTA a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 442.

¹⁵⁸ PŮRY, František. In CÍSAŘOVÁ, Dagmar, FENYK, Jaroslav, GŘIVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 392.

¹⁵⁹ ŘÍHA, Jiří. In JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 779 – 780.

¹⁶⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. ledna 2001, sp. zn. 5 Tz 270/2000

¹⁶¹ CRHA, Lumír. K právní moci trestního příkazu. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č 10, s. 2.

Crha¹⁶² má za to, že poslední věta § 314f odst. 2 TŘ dopadá i na situace, kdy obviněný obhájce ve skutečnosti nemá, avšak podle zákona jej mít má. Lhůta pro podání odporu tak vůbec nezačne běžet, poněvadž nedošlo k onomu pozdějšímu doručení ve smyslu § 314g odst. 1 TŘ. TP tak podle Crhy nenabude právní moci, ani kdyby proti němu nebyl v zákonné osmidenní lhůtě podán odpor.

Naopak Rizman¹⁶³ usuzuje, že citované ustanovení míří jen na případy, kdy obviněný obhájce skutečně má. Pokud jej nemá, lhůta pro podání odporu má běžet od doručení TP obviněnému. Nepodá-li obviněný v této lhůtě odpor, TP se stane pravomocným. Uznává, že absence obhájce v případě nutné obhajoby je závažnou procesní vadou, avšak odmítá, aby kvůli této vadě vůbec neběžela lhůta k podání odporu. Rizman argumentuje principem stability soudních rozhodnutí. Za dostatečné považuje zjednání nápravy prostřednictvím SPPZ.

Kloním se k názoru Crhy. Myslím si, že tak závažná procesní vada, jakou absence obhájce v případech nutné obhajoby představuje, by neměla jít k tíži obviněného. Možnost nápravy prostřednictvím SPPZ není dostatečným nástrojem k ochraně práv obviněného. Obviněný k ní může dát pouze podnět, samotné podání závisí na úvaze ministra spravedlnosti.¹⁶⁴

¹⁶² CRHA, Lumír. K právní moci trestního příkazu. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 10, s. 2-3.

¹⁶³ RIZMAN, Stanislav. O právní moci trestního příkazu jinak. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 12, s. 13-14.

¹⁶⁴ Shodně JAMBOROVÁ: *Perspektivy dalšího využívání ...*, s. 1468.

9. Trestní příkaz a mimořádné opravné prostředky

V předchozí kapitole bylo zmíněno, že charakteristickým atributem právní moci je nezměnitelnost rozhodnutí, která propůjčuje rozhodnutí stabilitu a přispívá k právní jistotě. Nicméně nezměnitelnost rozhodnutí je toliko relativní,¹⁶⁵ poněvadž existují tzv. mimořádné opravné prostředky, jejichž prostřednictvím může dojít ke zrušení pravomocného rozhodnutí. Mimořádné opravné prostředky tak představují výjimku z nezměnitelnosti pravomocných rozhodnutí. Jejich zakotvení má umožnit zrušení rozhodnutí v případech, kdy vzhledem k zásadním a podstatným vadám nelze na nezměnitelnosti rozhodnutí trvat a musí převážit „zájem na plné zákonnosti rozhodnutí a plné zákonnosti postupu řízení, které napadenému rozhodnutí předcházelo.“¹⁶⁶

TŘ zná tři mimořádné opravné prostředky – dovolání, SPPZ a obnovu řízení. Ustanovení § 265a odst. 1 TŘ umožňuje napadnout dovoláním pravomocné rozhodnutí soudu ve věci samé, jestliže soud rozhodl ve druhém stupni a zákon to připouští. Již z takto vymezeného předmětu dovolání je patrné, že pravomocný TP dovoláním napadnout nelze. Aby se mohl obviněný, o jehož vině, trestu, popř. povinnosti k náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení bylo rozhodnuto TP dostat až Nejvyššímu soudu na základě dovolání, musel by nejdříve podat odpor proti TP a následně se proti prvostupňovému rozhodnutí po provedeném hlavním líčení odvolat. Předmětem dovolání by v takovém případě mohlo být až pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu.

9.1 Stížnost pro porušení zákona

Prvním mimořádným opravným prostředkem, jehož podání proti pravomocnému TP přichází v úvahu, je stížnost pro porušení zákona. Ta může směřovat proti pravomocnému rozhodnutí soudu nebo státního zástupce, jímž byl porušen zákon nebo které bylo učiněno na podkladě vadného postupu řízení (§ 266 odst. 1 TŘ). Musí jít o tak podstatné vady, pro něž nelze trvat na nezměnitelnosti rozhodnutí.¹⁶⁷

Porušením zákona se míní buď aplikace nesprávné normy, nebo normy sice přiléhavé, avšak nesprávně vyložené. Porušeny pak mohou být nejen zákony trestněprávní povahy, ale i jiné právní předpisy.¹⁶⁸

¹⁶⁵ CHMELÍK: *Trestní řízení...*, s. 282.

¹⁶⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2001, sp. zn. 7 Tz 290/2000

¹⁶⁷ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2001, sp. zn. 5 Tz 37/2001

¹⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel, PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157-314s...*, s. 3300 – 3301 (§ 266 TŘ)

Ve SPPZ lze též namítat, že rozhodnutí bylo učiněno na podkladě vadného postupu řízení. Jde o situaci, kdy v řízení, které předcházelo vydání pravomocného rozhodnutí, došlo k takovému porušení důležitých procesních pravidel, že není vyloučeno, že by při jejich respektování bylo rozhodnuto jinak.¹⁶⁹ Jinými slovy - porušení procesních pravidel zpochybňuje správnost rozhodnutí. V souvislosti s TP lze vadný postup ilustrovat na situaci, kdy samosoudce rozhodne TP, ačkoliv jde o případ skutkově složitý (např. dopravní nehoda),¹⁷⁰ který vyžaduje dokazování v hlavním líčení. O vadný postup půjde i tehdy, pokud bude TP uložen TOS přesahující výměru, kterou připouští § 314 odst. 2 písm. a) TŘ, ale v rámci sazby stanovené TZ na daný trestný čin.¹⁷¹

Proti výroku o trestu lze SPPZ podat jen tehdy, jestliže trest je ve zřejmém nepoměru k povaze a závažnosti trestného činu nebo k poměrům pachatele nebo jestliže uložený druh trestu je v zřejmém rozporu s účelem trestu (§ 266 odst. 2 TŘ). Příkladem může být uložení trestu při horní hranici trestní sazby, ač měl být trest správně uložen u dolní hranice, či uložení trestu, který nezohledňuje osobní, majetkové, rodinné či jiné poměry pachatele.¹⁷²

K podání SPPZ je oprávněn pouze ministr spravedlnosti (§ 266 odst. 1 TŘ). Z dikce zákona je však patrné, že ministr spravedlnosti není povinen SPPZ podat, její podání je tak fakultativní.¹⁷³ Obviněný může ministru spravedlnosti či příslušnému státnímu zastupitelství (§ 466 TŘ) pouze adresovat podnět k podání SPPZ proti pravomocnému TP.

SPPZ se podává u Nejvyššího soudu (§ 266 odst. 1). Ministr spravedlnosti je povinen v ní uvést, zda ji podává ve prospěch či v neprospěch obviněného (§ 267 odst. 1 TŘ).

Z hlediska rozsahu přezkumné činnosti Nejvyššího soudu se uplatní § 267 odst. 3 – 5 TŘ. Jestliže Nejvyšší soud dojde k závěru, že k porušení zákona došlo, vysloví rozsudkem, že napadeným rozhodnutím, popřípadě jeho částí nebo v řízení, jež takovému rozhodnutí předcházelo, byl porušen zákon (§ 268 odst. 2 TŘ). Jestliže byl zákon porušen jinak než v neprospěch obviněného, Nejvyšší soud se omezí pouze na toto konstatování (tzv. akademický výrok).¹⁷⁴ Byl – li zákon porušen v neprospěch obviněného, musí dojít k odstranění „křivdy“, jež mu byla takto způsobena.¹⁷⁵ Nejvyšší soud tak zruší napadené rozhodnutí či jeho část, popř. vadné řízení, kterému předcházelo. V případě nezákonnosti jen některého výroku, který lze od ostatních oddělit, bude zrušen pouze tento výrok. Zruší-li však

¹⁶⁹ „Tamtéž“, s. 3301.

¹⁷⁰ K tomu srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. 3 Tz 291/2000

¹⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. října 1996, sp. zn. 2 Tzn 161/96

¹⁷² VANTUCH: *Trestní řízení z pohledu ...*, s. 939 – 940.

¹⁷³ ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, MUSIL, KUČHTA a kol: *Trestní právo procesní...*, s. 866.

¹⁷⁴ HASCH, Karel. In JELÍNEK a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 718.

¹⁷⁵ „Tamtéž“

Nejvyšší soud, byť i jen z části výrok o vině, zruší vždy zároveň i výrok o trestu a další výroky, které mají ve výroku o vině svůj podklad - např. výrok o povinnosti k náhradě škody (§ 269 odst. 2 TŘ).

Pokud je předmětem přezkumu TP, který je v důsledku vady nezákonným, „je nutno v případě, kdy lze nápravu zjednat jen pokračováním v řízení, jej zrušit celý, i když zjištěná vada dopadá pouze na správnost výroku o trestu.“¹⁷⁶ TP tak bude v drtivé většině případů rušen celý, poněvadž je v zásadě nedělitelný.¹⁷⁷ Nicméně za situace, kdy TP obsahuje výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích či o vydání bezdůvodného obohacení, který neměl být vůbec učiněn (nárok poškozeného nebyl řádně uplatněn), postačí k nápravě vady zrušení tohoto výroku, aniž by bylo třeba rušit celý TP.¹⁷⁸

V naposled uvedeném příkladu je náprava zjednána již zrušením předmětného výroku. Ve většině případů ale Nejvyšší soud rovněž přikáže orgánu, o jehož rozhodnutí jde, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl (§ 270 odst. 1 TŘ). Po zrušení TP Nejvyšším soudem a vrácení věci samosoudci není vyloučeno, aby bylo opět rozhodnuto formou TP, jestliže pro takový postup budou splněny zákonné podmínky (k tomu srov. kapitolu 3.3).

Pokud Nejvyšší soud na podkladě SPPZ vyslovil, že zákon byl porušen vydaným TP v neprospěch obviněného, nemůže v novém řízení dojít ke změně rozhodnutí v jeho neprospěch (§ 273 TŘ). Zde se tedy můžeme setkat se zásadou zákazu *reformace in peius*.

9.2 Obnova řízení

TP je výslovně uveden ve výčtu rozhodnutí, u kterých lze povolit obnovu řízení (§ 277 TŘ). Obnova řízení je mimořádným opravným prostředkem, který slouží k nápravě pravomocných rozhodnutí v případech, kdy dodatečně (tj. po právní moci rozhodnutí) vyšly najevo nové skutečnosti nebo důkazy. Tyto nové skutečnosti nebo důkazy, které nebyly soudu v původním řízení známy, musí být tak zásadní, že by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými již dříve odůvodnit jiné rozhodnutí (§ 278 odst. 1 TŘ).¹⁷⁹

Novou skutečností bude taková, jež nebyla předmětem dokazování nebo zjišťování před vydáním TP. V praxi se může jednat např. o obsah doznání jiné osoby nebo o skutečnost, kterou obviněný opomněl uvést na svou obhajobu. Přitom nehraje roli, zda o těchto

¹⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. března 2000, sp. zn. 3 Tz 30/2000

¹⁷⁷ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. 3 Tz 262/2000

¹⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. prosince 2002, sp. zn. 4 Tz 76/2002

¹⁷⁹ VANTUCH: *Trestní řízení z pohledu ...*, s. 952.

skutečnostech obviněný věděl. Podstatné zda byly známy orgánu činnému v trestním řízení, který rozhodoval, v případě TP samosoudci.¹⁸⁰

Do okruhu důkazů soudu dříve neznámých spadají jednak dosud vůbec neprovedené důkazy, jednak důkazy sice provedené, jejichž obsah však má být nyní odlišný (např. výpověď svědka). Ve spise, na jehož podkladě se samosoudce rozhoduje, zda vydá TP, se budou výpovědi svědků nacházet zřídka (např. když půjde o neodkladný či neopakovatelný úkon). Spíše budou převažovat vysvětlení ve smyslu § 158 odst. 3 TŘ. Pokud by osoba dříve podávající vysvětlení měla v případě povolení obnovy vypovídat v obnoveném řízení podstatně jinak, mohlo by to být dle mého názoru rovněž důvodem pro povolení obnovy.

Ve vztahu k TP je nutno zdůraznit, že „*důvodem pro povolení obnovy nemůže být okolnost, že nebyly splněny podmínky pro vydání trestního příkazu záležející ve spolehlivě prokázaném skutkovém stavu věci, pokud vyplývala ze skutečností a důkazů známých již v době rozhodování soudu.*“¹⁸¹ Jinými slovy - důvod pro povolení obnovy nemůže být dán, pokud by osoba odsouzená TP netvrdila žádné nové skutečnosti, ale jen polemizovala se správností skutkových závěrů, které samosoudce učinil. Má-li odsouzený za to, že samosoudce při vydání TP nepostupoval v souladu se zákonem, může podat podnět ke stížnosti pro porušení zákona.¹⁸²

Obnova řízení může být povolena co do výroku o vině, o trestu nebo o přiznaném nároku poškozeného na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Jestliže by se obnova měla týkat jen výroku, jímž byl poškozený se svým nárokem odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních či na řízení před jiným orgánem, nelze ji povolit.¹⁸³

Na rozdíl od stížnosti pro porušení zákona, kterou může podat pouze státní zástupce, je k návrhu na povolení obnovy oprávněn také obviněný a osoby, které by mohly podat v jeho prospěch odvolání. Zákon rozlišuje návrh na povolení obnovy ve prospěch a neprospěch obviněného podle toho, zda by nové rozhodnutí vydané v obnoveném řízení mělo být pro obviněného příznivější či méně příznivé než rozhodnutí původní. V neprospěch obviněného může návrh na povolení obnovy podat jen státní zástupce (§ 280 odst. 2, 3 TŘ). Obnova řízení v neprospěch je navíc vyloučena v zákonem vymezených případech (§ 279 TŘ). Naproti tomu obnovu ve prospěch zákon nijak časově neomezuje.

¹⁸⁰ „Tamtéž“, s. 953.

¹⁸¹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 5. ledna 1995, sp z. 4 To 968/94

¹⁸² „Tamtéž“

¹⁸³ HASCH, Karel. In JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 724.

O návrhu na povolení obnovy řízení, které skončilo pravomocným TP, rozhoduje okresní soud (resp. samosoudce), který TP vydal. Přitom se bude zabývat jen otázkou, zda by nové skutečnosti a důkazy ve spojení s důkazy již provedenými mohly přivodit jiné rozhodnutí. Navíc tuto otázku bude zkoumat jen u výroků, u nichž se navrhovatel obnovy domáhá.¹⁸⁴

Vyhoví-li soud návrhu na povolení obnovy, zruší napadené rozhodnutí zcela nebo v části, v níž je návrh důvodný. Zruší-li, byť i jen zčásti, výrok o vině, zruší vždy zároveň celý výrok o trestu, jakož i další výroky, které mají ve výroku o vině svůj podklad. Zruší také další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž zrušením došlo, pozbyla podkladu (§ 284 odst. 1 TŘ). TP je v zásadě nedělitelný,¹⁸⁵ tudíž se domnívám, že by při povolení obnovy měl být rušen celý.

Při rozhodování o povolení obnovy se uplatní zásada *beneficium cohaesionis* (§ 285 TŘ). S touto zásadou, která nemá své místo v hlavním líčení po podání odporu, se můžeme setkat i v souvislosti s TP. Zeman¹⁸⁶ to ilustruje na příkladu tří spolupachatelů. Samosoudce vydá ve vztahu ke každému samostatný TP. Pouze jeden ze spoluobviněných podá odpor, ve vztahu k dalším dvěma nabudou TP právní moci a vykonatelnosti. V hlavním líčení, které následuje po podaném odporu, vyplynou nové skutečnosti, na základě nichž by se další spoluobvinění mohli domáhat povolení obnovy řízení ve prospěch. Druhý spoluobviněný (vůči němuž už TP nabyl právní moci) návrh na obnovu řízení podá, třetí tak neučiní. Samosoudce ve vztahu k druhému obviněnému povolí obnovu řízení ve prospěch. V této chvíli se může i třetí osoba, již pravomocně odsouzená TP, dovolávat uplatnění zásady *beneficium cohaesionis*, jelikož zde existují důvody, které prospívají i jemu.

Po právní moci usnesení o povolení obnovy pokračuje soud v řízení. Jestliže byla povolena obnova jen ve prospěch obviněného, nesmí mu být novým rozsudkem uložen přísnější trest, než mu byl uložen původním TP (§ 289 písm. b) TŘ). Platí zde tedy, na rozdíl od hlavního líčení po podaném odporu, zásada zákazu *reformace in peius*, avšak pouze ve vztahu k trestu.

Na mysl se vkrádá otázka, zda lze i v tomto obnoveném řízení znovu rozhodnout TP. Zde ve shodě s Žďárským¹⁸⁷ či Zemanem¹⁸⁸ usuzuji, že to možné (resp. vhodné) není. Pokud totiž soud v řízení o povolení obnovy dospěl k názoru, že nové skutečnosti a důkazy jsou

¹⁸⁴ VANTUCH: *Trestní řízení z pohledu...*, s. 954.

¹⁸⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. 3 Tz 262/2000

¹⁸⁶ ZEMAN: *Některé aspekty úpravy...*, s. 14-15.

¹⁸⁷ ŽĎÁRSKÝ, Zbyněk. Důsledky odporu proti trestnímu příkazu z pohledu principu revizního, zákazu reformace in peius a beneficium cohaesionis. *Právní praxe*, 1994, roč. 42, č. 10, s. 598 – 599.

¹⁸⁸ ZEMAN: *Některé aspekty úpravy...*, s. 14.

natolik zásadní, že odůvodňují povolení obnovy, měl by se s nimi samosoudce v obnoveném řízení v hlavním líčení důkladně seznámit a především v odůvodnění rozsudku řádně vypořádat (viz též kapitola 3.3).

10. Trestní příkaz a poškozený

V dosavadním textu jsem se věnoval TP především z pozice obviněného. Nyní se zaměřím na důsledky, které má tento způsob rozhodování pro poškozeného, tedy pro osobu, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil (§ 43 odst. 1 TR). Poškozený je nejen procesním subjektem, ale též stranou trestního řízení, čemuž odpovídají rozsáhlá práva, která mu zákon přiznává.¹⁸⁹

Jedním z nejvýznamnějších je právo domáhat se náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení (dále jen „nárok na náhradu škody“) v rámci trestního řízení (§ 43 odst. 3 TR). Za předpokladu, že byl tento nárok řádně a včas uplatněn, je o něm rozhodováno v tzv. adhezním řízení, které je součástí řízení trestního.¹⁹⁰ Před novelou provedenou zákonem č. 181/2011 Sb. mohl poškozený v rámci trestního řízení uplatňovat pouze nárok na náhradu majetkové škody. Citovaná novela práva poškozeného posílila a nově umožnila i uplatnění nároků na náhradu nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení. Cílem této úpravy je umožnit poškozenému, aby mohl „dosáhnout již v rámci trestního řízení úplné satisfakce.“¹⁹¹

Výrok o povinnosti obviněného k náhradě škody může (a za splnění podmínek § 228 TR i musí) obsahovat též TP. Jeho vydání nepředchází hlavní líčení, nárok poškozeného tak musí být uplatněn nejpozději do vydání TP.¹⁹² Poněvadž se poškozený (stejně jako obviněný) o úmyslu samosoudce rozhodnout TP nedozví, lze jen doporučit uplatnění nároku již v přípravném řízení.

Způsoby, jimiž lze rozhodnout o nároku poškozeného, upravují § 228 a 229 TR. Tato obecná ustanovení se aplikují rovněž na rozhodování samosoudce.¹⁹³ Samosoudce je tedy povinen nárok na náhradu škody poškozenému přiznat, byl-li nárok včas uplatněn, spisový materiál poskytuje pro jeho přiznání dostatečný podklad a přiznání nebrání zákonná překážka (např. promlčení).¹⁹⁴ Je-li spisový materiál v tomto směru nepostačující, samosoudce je povinen odkázat poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, popř. na řízení před jiným příslušným orgánem (§ 229 odst. 1 TR). Třetí možností je pak odkázání se zbytkem nároku, pokud samosoudce uplatněný nárok přizná jen zčásti (§ 229 odst. 2 TR).

¹⁸⁹ JELÍNEK: *Trestní právo procesní...*, s. 277.

¹⁹⁰ BAXA, Josef, ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, MUSIL, KUČHTA a kol: *Trestní právo procesní...*, s. 765.

¹⁹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb.

¹⁹² BAXA, Josef, ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, MUSIL, KUČHTA a kol: *Trestní právo procesní...*, s. 768.

¹⁹³ PŮRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157 až 314s...*, s. 2831 (§ 228 TR).

¹⁹⁴ „Tamtéž“, s. 2836.

Problém spočívá v tom, že poškozený nenáleží mezi osoby oprávněné k podání odporu. Ze zákona tak sice vyplývá povinnost samosoudce postupovat při rozhodování o nároku poškozeného podle § 228 či 229 TR, nerespektování této povinnosti v podobě chybějícího či nesprávného výroku o náhradě škody se však poškozený nemůže účinně bránit. Případná SPPZ jednak není v jeho dispozici, jednak by vyústila jen v akademický výrok, a to vzhledem k porušení zákona ve prospěch obviněného (§ 268 odst. 2 ve spojení s § 269 odst. 1 TR).¹⁹⁵ Púry v této souvislosti poukazuje na „*nerovné postavení poškozeného*.“¹⁹⁶ Poškozenému tak za současného právního stavu nezbyvá než doufat, že některá z oprávněných osob podá odpor, dojde ke zrušení TP, k dokazování v hlavním líčení a následnému zahrnutí výroku o náhradě škody do odsuzujícího rozsudku.

Je bohužel skutečností, že poškozený může v důsledku vadného postupu samosoudce přijít o všechny výhody, které adhezni řízení v komparaci s civilním řízením vykazuje. Jde především o rychlost rozhodnutí, kdy soud rozhodující v civilním řízení by stejně musel nejdříve vyčkat pravomocného skončení trestní věci.¹⁹⁷ Civilní řízení navíc vyžaduje zaplacení soudního poplatku, zatěžuje žalobce důkazním břemenem a skýtá riziko povinnosti k náhradě nákladů protistrany při jeho neunesení. Nelze též opomíjet fakt, že neustálé omílání negativního zážitku může poškozeného od podstupování civilního řízení odradit. „Ztrátu výhod“ adhezniho řízení samozřejmě zmiňuji v souvislosti s případem, kdy byly splněny podmínky pro přiznání nároku na náhradu škody, ale samosoudce tento výrok do TP nevtělil. Nicméně bez významu není ani výrok odkazující na jiné řízení za situace, kdy podmínky pro přiznání nároku splněny nebyly. Takový výrok totiž svědčí o včasném a řádném uplatnění nároku poškozeným a o řádném pokračování v řízení o něm, což je důležité při posuzování případného promlčení nároku.¹⁹⁸

Jak vidno, bude do budoucna nezbytné najít řešení, které poškozenému umožní brojit proti vadnému postupu samosoudce při rozhodování o náhradě škody. Základním východiskem při hledání optimálního řešení by měla být myšlenka, že opravný prostředek poškozeného musí směřovat jen proti výroku o náhradě škody, počítaje v to i chybějící výrok. Tím z okruhu možných variant vyloučíme odpor poškozeného, jímž by se rušil celý TP. Naopak odpor, jehož důsledkem by bylo zrušení TP pouze ve výroku o náhradě škody, v úvahu připadá. K jeho podání by měl být kromě poškozeného oprávněn také obviněný pro

¹⁹⁵ ZŮBEK, Jan, VRBA, Milan. Poškozený a právo odporu. *Trestněprávní revue*, roč. 11, č. 9, s. 197.

¹⁹⁶ PŮRY, František. In CÍSAŘOVÁ, Dagmar, FENYK, Jaroslav, GRŮVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, s. 717 - 718.

¹⁹⁷ BAXA, Josef, ŠÁMAL, Pavel. In ŠÁMAL, MUSIL, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní...*, s. 765.

¹⁹⁸ PŮRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157 až 314s...*, s. 2887 (§ 229 TR)

případ, že by nechtěl TP napadat v plném rozsahu. Samosoudce by poté rozhodoval pouze o nároku na náhradu škody, výroky o vině a trestu by již byly pravomocné. Mělo by jít přitom o jiného samosoudce, než který TP vydal. Tento nový samosoudce by neprováděl žádné dokazování, vycházel by ze stejného skutkového stavu jako předchozí samosoudce. Kdyby dospěl k závěru, že podklady pro rozhodnutí o náhradě škody byly dostatečné, o náhradě škody by sám rozhodl. V opačném případě by poškozeného odkázal na občanskoprávní řízení. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí nového samosoudce by bylo stále rozhodnutím prvostupňovým, mohlo by být následně napadnuto odvoláním.

Další možností je konstrukce prezentovaná Zúbkem a Vrbou na stránkách *Trestněprávní revue*.¹⁹⁹ Jejich řešení je postaveno na paralelní existenci dvou opravných prostředků vedle sebe. Výrok o náhradě škody obsažený v TP by mohl obviněný a poškozený napadnout odvoláním. Institut odporu by zůstal zachován a na jeho (ne) podání by pak závisel další osud podaného odvolání. V případě současného podání odvolání proti výroku o náhradě škody a odporu proti celému TP (samozřejmě ne stejnou osobou) by se odvolací řízení nekonalo. TP by byl totiž podáním odporu zrušen a následovalo by hlavní líčení. Naopak za situace, kdy by došlo toliko k podání odvolání proti výroku o náhradě škody, by rozhodoval nadřízený soud. Ten by neprováděl žádné dokazování. O nároku by sám rozhodl (což by mělo být pravidlem), příp. by mohl věc vrátit samosoudci s příkazem, aby rozhodl o chybějícím výroku či doplnil neúplný výrok (v případě potřeby zajistit právo přezkumu).²⁰⁰

Právě naposled prezentovanou variantu preferuji. Nadřízený soud by zásadně o náhradě škody sám rozhodl, což by vedlo k rychlejšímu dosažení pravomocného rozhodnutí o náhradě škody než v případě první rozebírané varianty – tedy odporu směřovaného jen proti výroku o náhradě škody. Jeho následkem by totiž bylo pouze prvostupňové rozhodnutí samosoudce následně napadnutelné odvoláním.

¹⁹⁹ ZÚBEK, VRBA: *Poškozený a právo odporu...*, s. 198.

²⁰⁰ PÚRY, František. In ŠÁMAL, Pavel (ed). *Trestní řád II. § 157 až 314s...*, s. 3083 (§ 259 TR).

11. Slovenská právní úprava

Pro komparativní část diplomové práce jsem si zvolil slovenskou právní úpravu TP. Cílem je vystihnout hlavní rozdíly, které v porovnání s naší úpravou vykazují.

Rekodifikace slovenského trestního práva procesního byla provedena zákonem č. 301/2005 Z. z., který nahradil (u nás stále účinný) trestní řád z roku 1961. Úpravu TP nalezneme v §§ 353 – 357 citovaného zákona.

První významnou odlišnost představuje již samotné vymezení okruhu věcí, o nichž koná řízení samosoudce, a o nichž tak může být rozhodnuto TP. Jedná se o přečiny a zločiny, na něž zákon stanoví TOS, jehož horní hranice nepřevyšuje osm let (§ 349 odst. 1 TrPor). Pokud jsem poukazoval na příliš široký okruh samosoudcovských věcí v naší právní úpravě, tím spíše tak musím učinit u právní úpravy slovenské. Stěží tak můžeme hovořit o tom, že ve vydání TP může vyústit pouze řízení o méně závažných trestných činech.

Stěžejní podmínkou pro vydání TP je – shodně s naší právní úpravou – spolehlivé prokázání skutkového stavu provedenými důkazy (§ 353 odst. 1 TrPor). Podklady pro rozhodnutí samosoudce tvoří spisový materiál, jenž je výsledkem klasického či zkráceného vyšetřování, a obžaloba.²⁰¹

Vydání TP je naopak zapovězeno v řízení proti osobě, která je zbavená či omezená ve způsobilosti k právním úkonům a v řízení proti mladistvému, pokud v době vydání TP nedovrší osmnáctý rok věku (§ 353 odst. 5 TrPor). Pokud má být uložen souhrnný či společný trest a předchozí trest byl uložen v řízení před senátem, také nelze rozhodnout TP. Tento závěr plyne z § 349 odst. 2 TrPor, který takové řízení vylučuje z působnosti samosoudce.

Příliš široký okruh samosoudcovských věcí má samozřejmě svůj odraz i ve škále trestů, které lze TP uložit (§ 353 odst. 2 TrPor). Nalezneme v ní tak i TOS do tří let, přičemž se může jednat i o trest nepodmíněný, což je v příkrém rozporu s Doporučením RE č. R (87) 18. Navíc ukládání ostatních vypočtených trestů není co do výměry (popř. rozsahu) oproti obecné úpravě nikterak omezeno. TP tak může být uložen trest zákazu činnosti na jeden rok až deset let (§ 61 odst. 2 TrZ), peněžitý trest od 160 do 33 1930 eur (§ 56 odst. 1 TrZ), trest propadnutí věci (§ 60 TrZ), trest povinné práce ve výměře od 40 do 300 hodin (§ 54 TrZ),²⁰² trest domácího vězení až na jeden rok (§ 53 TrZ), trest vyhoštění na jeden rok až patnáct let (§ 65

²⁰¹ MINÁRIK, Štefan a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. 2. vydání. Iura edition, 2010, § 353 TrPor (citováno dle ASPI).

²⁰² K uložení tohoto trestu je nutný souhlas pachatele (§ 54 TrZ); český trestní zákoník (resp. trestní řád) souhlas nevyžadují, ke stanovisku pachatele je však nutno přihlídnout (§ 64 TZ, § 314e odst. 3 TR)

odst. 4 TrZ), trest zákazu pobytu na jeden rok až pět let (§ 62 odst. 2 TrZ) a trest zákazu účasti na veřejných akcích až na deset let (§ 62a odst. 2 TrZ).

Dokonce je připuštěno i uložení ochranného opatření, s výjimkou ochranného opatření zabavení majetku a ochranného opatření zabavení peněžité částky vyšší než 331 930 eur (§ 353 odst. 2 písm. j) TrPor). Nicméně zákon počítá s tím, že může vyvstat potřeba dalšího dokazování pro účely rozhodování o ochranném opatření. V takovém případě samosoudce vyhradí rozhodnutí o ochranném opatření veřejnému zasedání (§ 353 odst. 4 TrPor).²⁰³ Česká právní úprava neumožňuje, aby TP obsahoval výrok o ochranném opatření. Ovšem není vyloučeno, aby samosoudce vyřídil věc TP a následně rozhodl o ochranném opatření ve veřejném zasedání po právní moci TP (viz kapitola 3.3).

Také slovenský trestní řád pamatuje na kumulaci uloženého TOS a náhradního TOS za peněžitý trest. Jejich výsledný součet nesmí přesahovat tři roky (§ 353 odst. 3 TrPor). Případná kumulace přeměněného trestu domácího vězení či trestu povinné práce s náhradním trestem za peněžitý trest už ale (stejně jako v naší právní úpravě) omezena není.

Slovenský TP je oproti českému bohatší co do formálních náležitostí, poněvadž obsahuje též jméno a příjmení samosoudce, který TP vydal a výrok o ochranném opatření, bylo-li uloženo (§ 354 odst. 1 TrPor).

Okruh osob, jimž je TP doručován, je v komparaci s naší právní úpravou logicky – vzhledem k možnosti rozhodnout TP i o ochranném opatření - doplněn o zúčastněnou osobu. Pokud má poškozený nebo zúčastněná osoba zákonného zástupce nebo zmocněnce, doručí se TP jen tomuto zákonnému zástupci nebo zmocněnci (§ 354 odst. 2 TrPor). Zákon dále obsahuje speciální ustanovení o doručování TP, jímž byl obviněný uznán vinným z trestného činu zanedbání povinné výživy (§ 354 odst. 3 TrPor). Osobě, vůči níž má obviněný zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, nenáleží postavení poškozeného. I tuto osobu je však nutno informovat a TP jí doručit.²⁰⁴

Řádným opravným prostředkem proti TP je odpor, který lze podat do osmi dnů od doručení TP. Na rozdíl od české právní úpravy je umožněno podání odporu i jen proti výroku o náhradě škody, a to nejen poškozenému, ale i ostatním oprávněným osobám. Samosoudce v takovém případě odkáže usnesením poškozeného či jinou oprávněnou osobu na občanské soudní řízení či na řízení před jiným příslušným orgánem (§ 355 odst. 2 TrPor). Tato úprava mi přijde poněkud nešťastná, poněvadž neumožňuje samosoudci o nároku poškozeného

²⁰³ Veřejnému zasedání však nemůže vyhradit rozhodnutí o zabavení peněžité částky a zabavení majetku. Tato ochranná opatření mají totiž sankční charakter a rozhodování o nich není vhodné oddělovat od rozhodování o vině. MINÁRIK, Štefan a kol. *Trestný poriadok...*, § 353 TrPor (citováno dle ASPI).

²⁰⁴ MINÁRIK, Štefan a kol. *Trestný poriadok...*, § 354 TrPor (citováno dle ASPI).

rozhodnout. Poškozený tak bude nucen vymáhat svůj nárok v civilním řízení. K podání odporu proti uložení ochranného opatření je oprávněna zúčastněná osoba (§ 355 odst. 4 TrPor). Osoby oprávněné k podání odporu se tohoto práva mohou výslovným prohlášením vzdát (§ 355 odst. 8 TrPor).

Samosoudce po včasné podání odporu oprávněnou osobou nařídí hlavní líčení, v němž se neuplatní zásada zákazu *reformace in peius*; samosoudce není vázán právní kvalifikací, druhem a výměrou trestu ani výrokem o ochranném opatření obsaženými v TP (§ 355 odst. 3 TrPor). Jestliže došlo k podání odporu neoprávněnou osobou nebo opožděně, samosoudce odpor odmítne usnesením, proti němuž je přípustná stížnost (§ 355 odst. 5 TrPor). To je výrazná odlišnost od české úpravy, která tuto situaci výslovně neřeší. Nicméně judikatorně je dovozováno, že český samosoudce v takovém případě pouze adresuje osobě neformální přípis, v němž ji spraví o tom, že se TP stal pravomocným a vykonatelným (viz kapitola 6.1).

Jestliže byl podán odpor pouze zúčastněnou osobou proti výroku o uložení ochranného opatření, věc se projedná na veřejném zasedání. Stejný postup se uplatní i tehdy, byl-li sice jinou podán odpor odůvodňující nařízení hlavního líčení, avšak došlo k jeho zpětvzetí (§ 355 odst. 4 TrPor).

V naší právní úpravě se TP ruší již samotným podáním odporu. Slovenská úprava je v tomto směru odchylná, poněvadž umožňuje zpětvzetí odporu, a to až do té doby, než státní zástupce přednese v hlavním líčení obžalobu. Zrušení TP tudíž nastává až přednesením obžaloby (§ 355 odst. 10 TrPor).

Přestože má slovenská právní úprava TP některé pozitivní prvky, např. zahrnutí poškozeného mezi osoby oprávněné podat odpor nebo možnost zpětvzetí podaného odporu, lze říci, že negativa převažují. Patří k nim především velmi široká využitelnost TP a možnost uložení nepodmíněného TOS až na tři roky. Slovenská právní úprava je tak značně vzdálena koncepci vtělené do doporučení Rady Evropy č. R (87) 18 o zjednodušení trestního řízení. V tomto ohledu nedosahuje ani úrovně naší právní úpravy.

12. Návrhy de lege ferenda

Je zřejmé – a panuje na tom shoda i mezi odbornou veřejností – že právní úprava TP zdaleka není ideální. Na jednotlivé problematické aspekty jsem se pokusil poukázat v předešlých kapitolách. Rovněž jsem v nich nastínil řešení, která bych preferoval. Pro větší přehlednost a návaznost nyní shrnu své úvahy *de lege ferenda* do několika bodů. Pro bližší odůvodnění navrhovaných změn si dovoluji odkázat na příslušné kapitoly, v rámci nichž je konkrétní problém řešen.

1) Množina věcí, jež lze vyřídit TP, by měla být zúžena. Navrhuji úpravu, která by umožňovala takto rozhodnout jen o trestných činech, pro něž je stanoven TOS s horní hranicí nepřevyšující tři roky. Věcný záměr nového TR však počítá s tím, že TP bude moci být vydán v řízení o všech přečinech, čímž by naopak došlo k rozšíření jeho aplikovatelnosti.²⁰⁵

2) Podmínka spočívající ve spolehlivém prokázání skutkového stavu opatřenými důkazy by měla být blíže upřesněna konstatováním, že k jejímu naplnění nedojde, pokud obviněný svou vinu popírá.

3) Je třeba výrazně snížit maximální výměru peněžitého trestu, která dnes není oproti obecné úpravě nijak omezena. To platí i tehdy, nedošlo-li by ke zúžení množiny věcí, které lze vyřídit TP.

4) Vzhledem k závažnosti trestu vyhoštění a nutnosti důsledně zkoumat podmínky pro jeho uložení by nemělo být napříště možné tento trest uložit TP.

5) Navrhuji zakotvení maximální délky TOS nejen pro případ kombinace podmíněného TOS a náhradního trestu za peněžitý trest, ale také pro kumulaci přeměněného trestu domácího vězení či obecně prospěšných prací s náhradním trestem za peněžitý trest. Tato maximální délka by činila jeden rok.

5) TP by měl obsahovat též jméno a příjmení samosoudce, který jej vydal.

6) Nově by mělo být umožněno zpětvzetí odporu, a to až do zahájení hlavního líčení. TP by se nerušil podáním odporu, ale až marným uplynutím lhůt pro jeho zpětvzetí.

7) Možnost zneužití institutu vzdání se odporu by měla být eliminována zakotvením nutné obhajoby zadržovaných, o nichž je rozhodnuto TP.

8) V hlavním líčení nařízeném po podání odporu by rozhodoval nový samosoudce.

9) Pokud by byl odpor podán pouze ve prospěch obviněného, v hlavním líčení by se uplatnil omezený zákaz *reformace in peius* ve vztahu k trestu. V řízení po podaném odporu by tak v zásadě nemohlo dojít k uložení přísnějšího trestu, ledaže by během hlavního líčení došlo

²⁰⁵ Věcný záměr trestního řádu [online]. justice.cz, [cit. 4. března 2015]. s. 94. Dostupné na <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=4980&d=281460>>.

k výrazné změně ve skutkových zjištěních k tíži obviněného. Naopak v případě, že by byl odpor podán i (nebo jen) státním zástupcem v neprospěch obviněného, zákaz *reformace in peius* by neplatil. TR by pro účely této úpravy nově rozlišoval, které osoby jsou oprávněny podat odpor ve prospěch a které v neprospěch obviněného. Navrhují totožnou úpravu jako u odvolání. Státní zástupce by musel výslovně uvést, zda odpor směřuje ve prospěch či v neprospěch obviněného.

10) Výrok o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích a o vydání bezdůvodného obohacení by mohl obviněný a poškozený napadnout odvoláním. Institut odporu by zůstal zachován a na jeho (ne) podání by pak závisel další osud podaného odvolání. V případě současného podání odvolání proti výroku o náhradě škody a odporu proti celému TP by se odvolací řízení nekonalo. TP by byl totiž podáním odporu zrušen a následovalo by hlavní líčení. Naopak za situace, kdy by došlo toliko k podání odvolání proti výroku o náhradě škody, by rozhodoval nadřízený soud. Ten by neprováděl žádné dokazování. O nároku by sám rozhodl (což by mělo být pravidlem), příp. by mohl věc vrátit samosoudci s příkazem, aby rozhodl o chybějícím výroku či doplnil neúplný výrok, v případě potřeby zajistit právo přezkumu.

Závěr

TP má v trestním řízení své pevné místo. Bez jeho existence si fungování trestního soudnictví asi nikdo nedokáže představit. Úspora času i nákladů, kterou TP přináší, je značná. Úplné vypuštění tohoto institutu by mělo vzhledem k přetíženosti soudů nedozírné následky a nepřipadá vůbec v úvahu.

Úprava TP by měla sledovat zájem na rychlosti a efektivitě řízení na jedné straně a zájem na co nejmenším zásahu do práv subjektů trestního řízení na straně druhé. Zákonodárce tak stojí před složitým úkolem – musí najít „zlatou střední cestu“, která nezbaví TP jeho hlavní přednosti a která zároveň nebude sledovat tuto hlavní přednost za každou cenu, tj. na úkor zajištění práva na spravedlivý proces.

Současná právní úprava tímto ideálním kompromisem není. Značně zasahuje do práva obviněného na obhajobu, a to především tehdy, předcházel-li vydání TP zkrácené přípravné řízení. Obžalovaný se sice může domoci projednání věci v hlavním líčení „pouhým“ podáním odporu, nicméně neuplatnění zásady *reformace in peius* a nevyločení samosoudce, jenž TP vydal, mohou obviněného od tohoto kroku odradit.

Rovněž institut vzdání se odporu může být snadno zneužitelný, a to především ve vztahu k cizincům neorientujícím se v našem právním řádu, kterým není poskytnuta náležitá právní pomoc.

Ani k poškozenému není právní úprava vstřícná. Umožňuje mu sice dosáhnout plné reparace i tehdy, pokud je rozhodováno TP, neposkytuje však již prostředky, jimiž by mohl poškozený náležitě hájit svá práva při vadném postupu samosoudce. Poškozený je pak nucen obrátit se na civilní soud, na což mu po zklamání z proběhnuvšího trestního řízení nemusí zbýt psychické síly.

V úvodu práce jsem si vytyčil hypotézu následujícího znění: „Současná právní úprava trestního příkazu neposkytuje dostatečné záruky zajištění práva na spravedlivý proces, jelikož vykazuje mnoho problematických aspektů, které však - i vzhledem k četnosti rozhodování trestních věcí trestním příkazem - nemohou být přehlíženy.“

Po důkladném rozboru právní úpravy musím vzhledem k uvedeným výtkám konstatovat, že se mi hypotéza potvrdila. Neznamená to však, že by současná právní úprava TP byla protiústavní. Pořád je zde pádný argument, že se obviněný může domoci projednání věci v hlavním líčení, a tím i uplatnění všech zásad ovládajících trestní řízení. Stejně tak poškozený může svůj nárok uplatnit u civilního soudu. Musíme se ale ptát, zda současná právní úprava až příliš neupřednostňuje zásadu rychlosti, zda nelze lépe předcházet možnosti

zneužití TP či zda je opravdu nutné, aby poškozený musel pro vadný postup samosoudce při rozhodování o náhradě škody iniciovat občanskoprávní řízení.

Lze jen doufat, že připravovaný nový TŘ na vyřčené nedostatky zareaguje a posílí práva obviněného i poškozeného při rozhodování TP.

Seznam použitých pramenů

Monografie, komentáře, učebnice:

- 1) CÍSAŘOVÁ, Dagmar, FENYK, Jaroslav, GRÍVNA, Tomáš. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Linde, 2006, 871 s.
- 2) FENYK, Jaroslav, HAVLÍK, Tomáš, RŮŽIČKA, Miroslav. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 1159 s.
- 3) CHMELÍK, Jan a kol. *Trestní řízení*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 509 s.
- 4) JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014. 976 s.
- 5) JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013. 864 s.
- 6) JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014. 1246 s.
- 7) JELÍNEK, Jiří, ŘÍHA, Jiří, SOVÁK, Zdeněk. *Rozhodnutí ve věcech trestních: se vzory rozhodnutí soudů a podání advokátů*. 2. vydání. Praha: Leges, 2008. 368 s.
- 8) MINÁRIK, Štefan a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. 2. vydání. Iura edition, 2010, 1392 s.
- 9) RŮŽEK, Antonín a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: Orbis, 1975. 908 s.
- 10) SDRUŽENÍ PRO OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ (Praha) *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Díl 20. Praha: Paseka, 2000, 1087 s.
- 11) SOLNAŘ, Vladimír. *Učebnice trestního řízení platného v zemi české a moravskoslezské*. Praha: Melantrich, 1946. 224 s.
- 12) ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 1040 s.
- 13) ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I. § 1-156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1898 s.
- 14) ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád II. § 157-314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 1899-3730.
- 15) ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1-139. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 1450 s.
- 16) ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan, KUČHTA, Josef a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 1009 s.
- 17) ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, 464 s.

- 18) ŠČERBA, Filip a kol. *Dohoda o vině a trestu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2012. 128 s.
- 19) ŠČERBA, Filip. *Výběrová bibliografie článků z trestního práva 1997-2005*. 1. vydání. Praha: Linde, 2006. 239 s.
- 20) VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998. 329 s.
- 21) VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 651 s.
- 22) VANTUCH, Pavel. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1049 s.

Odborné články, příspěvky ve sbornících

- 1) CRHA, Lumír. K právní moci trestního příkazu. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 10, s. 2-3.
- 2) CRHA, Lumír. Odpor v neprospěch obviněného – nepřesnost komentářů? *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č. 4, s. 8-9.
- 3) DIBLÍKOVÁ, Simona, SLAVĚTÍNSKÝ, Vladan, ZEMAN, Petr. Zkrácené řízení z pohledu soudců, státních zástupců a policistů – vybrané výstupy z expertního dotazníkového šetření. *Státní zastupitelství*, 2014, roč. 12, č. 4, s. 53 – 60.
- 4) JAMBOROVÁ, Lenka. Perspektivy dalšího využívání trestního příkazu jako tradiční procesní alternativy. In *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*, Část VII. – Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1463 – 1474.
- 5) KLÁTIK, Jaroslav. Trestný rozkaz po rekonstrukcii a jeho význam pre rýchlosť a efektívnosť trestného konania. *Justičná revue*, 2006, roč. 58, č. 12, s. 1816 - 1822.
- 6) KRÁL, Vladimír. Novelizace českého trestního práva. *Právní rozhledy*, 1993, roč. 1, č. 6, s. 189 - 193.
- 7) LOUŽENSKÝ, Jaroslav. Jak se uplatňují některé prostředky pro zjednodušení a zrychlení trestního řízení. *Trestní právo*, 1998, roč. 3, č. 5, s. 2 – 4.
- 8) NETT, Alexander. K odklonu v trestním řízení. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 1994, roč. 2, č. 4, s. 171 – 179.
- 9) PIPEK, Jiří. Alternativní způsoby vyřízení trestních věcí. *Právní rádce*, 1999, roč. 7, č. 2, s. 19- 21.
- 10) RIZMAN, Stanislav. O právní moci trestního příkazu jinak. *Trestní právo*, 1997, roč. 2, č. 12, s. 13-14.

- 11) RŮŽEK, Antonín. K problémům diferenciací trestní odpovědnosti a jejího odrazu v trestním řízení. In Mezinárodní společnost pro trestní právo AIDP. *Diferenciací trestní odpovědnosti*. Praha: Univerzita Karlova, 1983, s. 47- 60.
- 12) RŮŽIČKA, Miroslav. K postupu státního zástupce po vydání stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu o možnosti soudu odmítnout návrh na potrestání, jestliže zkrácenému přípravnému řízení předcházelo prověřování, které trvalo příliš dlouho. *Státní zastupitelství*, 2015, roč. 13, č. 1, s. 9 – 20.
- 13) VANTUCH, Pavel. K významu a opodstatněnosti trestního příkazu v trestním řádu. *Právní rozhledy*, 1996, roč. 4, č. 1, s. 4-9.
- 14) VANTUCH, Pavel. Trestní příkaz, podmínky pro jeho vydání a možnosti obhajoby. *Trestní právo*, 2013, roč. 18, č. 7-8, s. 4-13.
- 15) STRNADOVÁ, Lucie. Odklony ve světle zákona č. 265/2001 Sb. *Trestní právo*, 2001, roč. 6, č. 11, s. 2-6.
- 16) STRNADOVÁ, Lucie. Odpor jako specifický opravný prostředek trestního práva. *Právní rádce*, 2002, roč. 10, č. 8, s. 18 - 21.
- 17) ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. Zjednodušené formy trestního řízení ve vybraných evropských zemích. *Státní zastupitelství*, 2014, roč. 12, č. 2, s. 30-37.
- 18) ŠTEFUNKOVÁ, Michaela, ZEMAN, Petr. Zkrácené řízení – statistiky a realita. *Trestněprávní revue*, 2014, roč. 13, č. 7 – 8, s. 186 – 190.
- 19) ZEMAN, J. Některé aspekty úpravy trestního příkazu. *Trestní právo*, 1999, roč. 4, č. 12, s. 11-16.
- 20) ZŮBEK, Jan. Trestní příkaz vydaný bez ohledu na zjištěný skutkový stav. In *Dny práva 2012 – Days of Law 2012*, Část VII. – Trestněprávní a procesní alternativy v trestním právu individuálním a kolektivním. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 1626 – 1639.
- 21) ZŮBEK, Jan, VRBA, Milan. Poškozený a právo odporu. *Trestněprávní revue*, 2012, roč. 11, č. 9, s. 195 – 198.
- 22) ŽDÁRSKÝ, Z. Důsledky odporu proti trestnímu příkazu z pohledu principu revizního, zákazu reformace in peius a beneficia cohaesionis. *Právní praxe*, 1994, roč. 42, č. 10, s. 594 – 600.

Právní předpisy, důvodové zprávy, akty mezinárodních společenství:

- 1) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů

- 2) Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- 3) Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, ve znění zákona č. 31/1929 Sb. účinném ke dni 1. dubna 1929
- 4) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění zákona č. 48/1973 Sb. účinném ke dni 1. července 1973
- 5) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění zákona č. 178/1990 Sb. účinném ke dni 1. července 1990
- 6) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění zákona č. 292/1993 Sb. účinném ke dni 1. ledna 1994
- 7) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
- 8) Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
- 9) Zákon č. 150/1969 Sb., o přečinech, ve znění účinném ke dni 1. ledna 1970
- 10) Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- 11) Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- 12) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- 13) Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů
- 14) Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon, v znení neskorších predpisov
- 15) Zákon č. 301/2005 Z. z., trestný poriadok, v znení neskorších predpisov
- 16) Důvodová zpráva k zákonu č. 178/1990 Sb
- 17) Důvodová zpráva k zákonu č. 292/1993 Sb.
- 18) Důvodová zpráva k zákonu č. 181/2011 Sb.
- 19) Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb.
- 20) Doporučení Rady Evropy č. R (87) 18 přijaté Výborem ministrů Rady Evropy 17. září 1987
- 21) Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášena sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 206 9/1992 Sb.

Judikatura

- 1) Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. prosince 2006, *Borisova proti Bulharsku*, č. 56891/00
- 2) Nález Ústavního soudu ze dne 23. září 1997, sp. zn. I. ÚS 291/1996
- 3) Nález Ústavního soudu ze dne 14. října 2000, sp. zn. III. ÚS 200/2000
- 4) Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2002, sp. zn. II. ÚS 213/2000
- 5) Nález Ústavního soudu ze dne 5. listopadu 2007, sp. zn. IV. ÚS 1320/07
- 6) Nález Ústavního soudu ze dne 10. prosince 2009, sp. zn. III. ÚS 39/2009
- 7) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 11. prosince 1929, sp. zn. Zm I 654/29
- 8) Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. listopadu 1930, sp. zn. Zm II 383/30
- 9) Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 13. června 1977, sp. zn. 1 Tz 29/77
- 10) Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 21. října 1980, sp. zn. 5 Tz 95/1980 (č. 36/1981 rozh. tr.)
- 11) Stanovisko kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Ntsn 4/1994. In FENYK, Jaroslav, HAVLÍK, Tomáš, RŮŽIČKA, Miroslav. *Rozhodnutí a stanoviska k trestnímu řádu 1918-2004*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 949.
- 12) Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 8. března 1994, sp. zn. 8 To 79/1994 (č. 34/1995 rozh. tr.)
- 13) Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 5. ledna 1995, sp. zn. 4 To 968/94
- 14) Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu Stn 1/1996 (č. 36/1996 rozh. tr.)
- 15) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. října 1996, sp. zn. 2 Tzn 161/96 (č. 28/1998 rozh. tr.)
- 16) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. října 1996, sp. zn. 2 Tzn 169/96 (č. 32/1997 rozh. tr.)
- 17) Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 14. října 1997, sp. zn. 4 To 865/1997 (č. 5/1999 rozh. tr.)
- 18) Usnesení okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 23. října 1997, sp. zn. 1 T 97/97 (č. 56/1998 rozh. tr.)
- 19) Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. března 1998, sp. zn. 4 To 124/1998 (č. 29/2000 rozh. tr.)
- 20) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. března 1998, sp. zn. 7 Tz 26/1998 (č. 28/1999 rozh. tr.)

- 21) Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 25. ledna 1999, sp. zn. 4 To 486/98 (č. 64/1999 rozh. tr.)
- 22) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. ledna 2000, sp. zn. 4 Tz 209/99. In *Právní rozhledy*, 2000, roč. 8, č. 4, s. 181 – 182.
- 23) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. března 2000, sp. zn. 3 Tz 30/2000
- 24) Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 18. května 2000, sp. zn. 7 To 200/2000. In *Soudní rozhledy*, 2001, roč. 7, č. 2, s. 64 – 67.
- 25) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. 3 Tz 262/2000
- 26) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. ledna 2001, sp. zn. 3 Tz 291/2000
- 27) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. ledna 2001, sp. zn. 5 Tz 270/2000
- 28) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. ledna 2001, sp. zn. 7 Tz 290/2000
- 29) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. února 2001, sp. zn. 4 Tz 5/2001
- 30) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2001, sp. zn. 5 Tz 74/2001
- 31) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. června 2001, sp. zn. 3 Tz 94/2001
- 32) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. září 2001, sp. zn. 5 Tz 37/2001
- 33) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. února 2002, sp. zn. 11 Tz 293/2001
- 34) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. října 2002, sp. zn. 6 Tdo 789/2002
- 35) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. listopadu 2002, sp. zn. 4 Tz 58/2002
- 36) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. listopadu 2002, sp. zn. 4 Tz 79/2002
- 37) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. prosince 2002, sp. zn. 4 Tz 76/2002
- 38) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. ledna 2003, sp. zn. 4 Tz 99/2002
- 39) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. září 2004, sp. zn. 4 Tz 152/2004
- 40) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. října 2004, sp. zn. 6 Tdo 1191/2004
- 41) Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2007, sp. zn. 4 Tz 45/2007
- 42) Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. října 2012, sp. zn. 5 Tdo 1128/2012

Další

- 1) *Statistický přehled soudních agend Ministerstva spravedlnosti ČR za rok 2012 a 2013.* [online]. Justice.cz [cit. 17. března 2015]. Dostupné na <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.
- 2) Ústavní stížnost spojená s návrhem na zrušení § 314g odst. 1 věta šestá zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, poskytnutá v rámci praxe v advokátní kanceláři

- 3) *Zpráva ústavně-právního výboru o vládním návrhu zákona (tisk 1967), kterým se mění a doplňují trestní zákony a trestní řády.* [online]. psp.cz [cit. 24. března 2015].

Dostupné na < http://www.psp.cz/eknih/1925ns/ps/tisky/t2053_00.htm>.

Shrnutí

Diplomová práce pojednává o jednom z tradičních institutů ke zjednodušení trestního řízení, a to o trestním příkazu. Trestní příkaz je v posledních letech nejčastějším způsobem rozhodnutí ve věci samé v trestních věcech. Zaslouhuje si tak výraznou pozornost.

První kapitola je věnována obecné charakteristice trestního příkazu, trestnímu příkazu jako výjimce z některých základních zásad trestního řízení a úvaze o jeho zařazení mezi tzv. odklony. Navazující kapitola se zabývá historickým vývojem trestního příkazu od období první republiky až do současnosti. Následuje stěžejní část práce, která rozebírá současnou právní úpravu trestního příkazu. Větší pozornost je věnována zejména podmínkám pro vydání trestního příkazu, odporu jako specifickému opravnému prostředku a řízení po podání odporu, to vše především s ohledem na náležitou ochranu práv obviněného. Opomenut nezůstává ani poškozený a jeho postavení při vydání trestního příkazu. Autor se snaží průběžně poukazovat na četné problematické aspekty právní úpravy a současně navrhopvat jejich možná řešení. Tyto návrhy de lege ferenda jsou poté shrnuty v samostatné kapitole. Autor také srovnává českou právní úpravu trestního příkazu s úpravou slovenskou.

Summary

The thesis deals with one of the traditional institutes for simplification of criminal proceedings, namely criminal order. In recent years, criminal order is the most frequent meritorious decision in criminal matters. It therefore deserves considerable attention.

The first charter is devoted to general characteristics of criminal order, to criminal order as exemption from some basic principles of criminal proceedings and to consideration of its inclusion in so-called diversions. The next chapter deals with historical development of criminal order from First Republic to the present times. The following part is the crucial part of the thesis as it analyzes the current legal regulation of criminal order. More attention is paid to the conditions for the issuance of criminal order, to the protest as the specific remedial measure and to the proceedings after filing the protest, all especially with regard to adequate protection of the rights of the accused. Also the position of the injured in relation to criminal order is not omitted. The author tries to continuously point out numerous problematic aspects of the current legal regulation and to propose its possible solutions. These de lege ferenda proposals are summarized in a separate chapter. The author also compares Czech legal regulation on criminal order with the Slovak.

Klíčová slova

trestní příkaz, samosoudce, odpor, obviněný

Key words

criminal order, single judge, protest, the accused